

Lai dzīvo Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadiena!

Publicēti Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas Aicinājumi Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienā. Kā vienmēr, kā katru gadu tie pauž mūsu valsts, mūsu partijas, visu mūsu zemes darbaļaužu ciešo vēlēšanos nosargāt un nostiprināt mieru, dzīvot sadraudzībā ar visu zemju tautām, aicina padomju ļaudis uz jaunām darba uzvarām visās dzīves nozarēs.

Viens no Oktobra revolūcijas cēloņiem, starp citu, bija Krievijas strādnieku un zemnieku vēlēšanās izbeigt imperialistiskā kara šausmas, pieturēt karu karam, nodibināt mieru starp tautām, radīt tādu valsti un sabiedrisko iekārtu, kas izslēgtu pašu kara iespējamību. Jaunās padomju valdības pirmais dekrets, kā zināms, bija dekrets par mieru. Šiem tautu miera, savstarpējas uzticības un kara nosodišanas principiem Padomju valsts pieturas visā savas pastāvēšanas trīsdesmit piecus gadus ilgajā mūžā.

Lai dzīvo miers starp tautām! Nost kara kurinātājus!

Aicinājumi atgādina biedra Staļina nozīmīgos vārdus, ka miers tiks saglabāts un nosargāts, ja miera saglabāšanu tautas pārņems savās rokās un aizstāvēs to līdz galam, un tāpēc aicina stiprināt tautu vienību cīņā par mieru, mudina atmāskot un izjaukt imperialistisko agresoru noziedzīgos plānus. Viens no stingra miera nodrošināšanas noteikumiem ir Anglijas, Amerikas Savienoto Valstu un Padomju Savienības tautu draudzība.

Sagaidot Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas kārtējo gadadienu, kā parasts, sūtām brālīgus sveiciens visiem, kas cīnās par mieru, demokrātiju un socialismu; apsveicam koloniālo un atkarīgo zemju tautas viņu cīņā pret imperialistiskajiem verdzinātājiem, par savu brīvību un nacionālo neatkarību.

Mūsu pasaulvēsturiskā uzvara Lielajā Tēvijas karā radikāli izmainīja spēku samēru starp divām pretējām nometnēm: imperialistisko — no vienas puses un demokratisko — no otras; demokratiskās nometnes spēki ar katru gadu aug un stiprinās. Sveicinām tautas demokrātijas valstu darbaļaudis, kas sekmiīgi cēļ socialismu! Vēlam panākumus lielajai ķīniešu tautai jaunās Ķīnas vairošanās! Novēlam uzvaru varonīgajiem korejiešiem cīņā par savas daudzciētās Dzimtenes brīvību un neatkarību! Griham, lai piepildītos vācu tautas centieni par vienotu, neatkarīgu un miermīlīgu Vāciju!

Dzīļi jūtot līdzī tautām, kas smok pašmāju fašistisko apspiešanu un ārzemju imperialistu jūgā, sveicam Dienvidslāvijas patriotus viņu cīņā par savas zemes atbrīvošanu no Tito klikas spaidiem, vēlam sekmes Japāņu tautai, kas drosmīgi cīnās pret amerikāņu okupantiem!

Savā vēsturiskajā runā partijas XIX kongresa noslēguma sēdē biedrs Staļins norādīja, ka kapitalistisko zemju komunistiskajām un demokratiskajām partijām jāpāceļ un jānes uz priekšu savu tautu nacionālās neatkarības un suverenitātes karogs, ko buržuāzija jau sen izmetusi pār bortu. Sveiciens brālīgajām komunistiskajām partijām, kas vada kapitalistisko, koloniālo un atkarīgo zemju tautu cīņu par mieru, demokrātiju un socialismu, par nacionālo neatkarību!

Nesen notikušais Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongress rezumēja mūsu valsts sasniegumus, kas gūti partijas vadībā, un izvirzīja varenu komunisma celtniecības programmu. Katrs jauna pieeģadu plāna skaistis stāsta par mūsu zemes ekonomikas un kultūras tālāka pacēluma lieliskajām perspektīvām. Vadoties no biedra Staļina genialajiem norādījumiem viņa darbā «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā», kongresa direktīvas paredz vispārēji celt padomju tautas materiālo labklājību, kas ir socialistiskās vairošanās galvenais likums.

Oktobra revolūcijas 35. gadadienas priekšvakarā partijas Centrālā Komiteja aicina:

Padomju Savienības strādnieki, zemnieki, inteliģence! Sekmiīgi izpildīsim Komunistiskās partijas XIX kongresa izvirzītos vēsturiskos uzdevumus! Izcīnīsim jaunas uzvaras komunisma celtniecībā!

Lai ražošanas plāns kļūtu par realitāti, māca biedrs Staļins, vajadzīga miljonu cilvēku dzīvā praktiskā darbība. Visu nozaru strādniekus un inženier-techniskos darbiniekus, kolchozniekus un lauksaimniecības specialistus, kalpotājus un skolotājus, tirdzniecības, medicīnas un zinātnes darbiniekus partija aicina dot valstij arvien vairāk augsta labuma ogļu un naftas, metāla, elektrotēģerģijas, mašīnu un dažādu celtnu, pārtikas un plaša patēriņa preču, prasa tālāk uzlabot transportu un sakarus, celt lauksaimniecības kultūru ražību, valrot sabiedriskos ganāmpuikšus, atklāt arvien jaunus mūsu zemes dzīļu neizmēlamo bagātību avotus, attīstīt zinātni un celt izglītību. Jo, lai realizētu komunismu, vajadzīga pārpilnība visur un visā.

Goda pilnīgu uzdevumi, sagatavojot pāreju no socialismā uz komunismu, velcam literatūrai un mākslai, kas aicinātas audzināt un izkopt padomju tautas apziņu un gumi. Partija ne reizi vien devusi svarīgus norādījumus literatūras un mākslas darbiniekiem par to, kā viņiem jāveido sava darlrade, lai at-rastos tautas prasību līmenī; ne uz brīdi nedrīkstam aizmirst atbildību, kādu mums uzliek augstais apzīmējums, ko tieši pirms divdesmit gadiem padomju rakstniekiem devis biedrs Staļins, nosaucot viņus par cilvēku dvēseļu inženieriem. Rūpējoties par literatūras un mākslas tālāko attīstību, partijas Centrālā Komiteja savā pārskata referātā XIX kongresam atsedza svarīgus trūkumus rakstnieku un mākslinieku darlradē un dzīli teoretiski noskaidroja principia-las darlrades problēmas, it sevišķi par tipiskām un netipiskām parādībām mūsu dzīvē. Izvirzīja prasību drosmīgi, ar visu talanta spēku atklāt un pa-rādīt padomju dzīves īstenību. Mūsu goda lieta un svēts pienākums izpildīt partijas Centrālās Komitejas aicinājumu:

Literatūras, mākslas un kinematogrāfijas darbi-nieki! Nenogurstoši kāpiniet savas darlrades ide-jisko un māksliniecisko līmeni! Radiet mākslas darbus, kas būtu mūsu lielās tautas cienīgi!

Visā mūsu zemē jau valda priekšvētku rosme un darba pacilājums. Padomju ļaudis ar prieku apzinās lielās priekšrocības, kādas ir socialistiskajai iekārtai, salīdzinot ar kapitalistisko. Katrs gads, kas pagājis kopš Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas dienām, uzskatāmi pierāda un apstiprina mūsu revo-lucijas vēsturisko patiesību un kapitalistiskās sistēmas bojā ejas neatvairāmo nepieciešamību. 1936. gadā Jūliuss Fučiks, pēc vairākiem Padomju Savie-nībā pavadītiem gadiem atgriežamies uz Cehoslovākiju, rakstīja:

— Es pieradu pie socialismā, es jau biju socialistiskās zemes pilsonis, bet tagad vīlciens aizvēr mani par vairākiem gadu desmitiem atpakaļ no jauniem laikiem uz aizvēsturisku laikmetu.

Kapitalisms jau kopš Oktobra revolūcijas pirmajām dienām kļuvis par cil-vēces aizvēsturi, un šodien tas ir saredzams skaidrāk nekā jebkad.

Prieks un laime dzīvot zemē, kura nemītīgi aug un kļūst arvien stiprāka; zemē, kur cilvēka labklājība ir augstākais likums; zemē, uz kuru tāpēc vērsti visas pasaules vienkāršo cilvēku skati un domas!

Lai dzīvo lielā Padomju Socialistiskā Republika Savienībā — mūsu zemes tautu draudzības un slavas balsts, nesagraujamais miera balsts visā pasaulē!

Lai dzīvo Padomju Savienības Komunistiskā par-tija, lielā Lēnina-Staļina partija, visu mūsu uzvaru iedvesmotāja un organizētāja!

Zem Lēnina karoga, Staļina vadībā — uz priekšu, uz komunisma uzvaru!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

2. NOVEMBRĪ

Nr. 44 (407)

PELDOŠĀS SKOLAS

V. JADINS

Veikonis «Prometejs» atgriezās Ri-gas ostā no kārtējā brauciena. Kuģa dzenskrūve beidz kult Daugavas ūde-nus un, izdarījis pēdējos apgriezie-nus, apstājas — pietātnē klāt. Apkal-pes viri steidz pietauvoties. Tiklīdz no veikļa uz pietātni pārmestas kāpnēs, pēc sen nodibinājušās tradīcijas uz «Prometeja» ierodas kuģniecības pārstāvji. Atnāk kuģu mehāniskā dienesta inženieris, lai uzzinātu, kādā stāvoklī mašīnās, vai mehāniķiem nav vajā-dzīgs padoms, norādījumi, palīdzība. Vecā jūras vilka pārvāgājā gaitā, zelta trīsdesmit spīguļojot, dodas pāri klājam jūras inspekcijas darbinieks, lai pār-baudītu, kā uz kuģa izpildā jūras flo-tes kuģu dienesta reglamenta prasības un kuģu vadīšanas noteikumus. Ar visjaunāko laikrakstu un žurnālu saņi-nerodas kuģniecības politiskās daļas pārstāvji. Visi šie apmeklētāji ir veci un labi pazīnas jūrnikiem.

Beiz šoreiz vienā pulkā ar viņiem, pēdsardzīgi solodama pa kāpnēm, uz kuģa uznāk jauna kalsnēja sieviete, kuras ārējais izskats liek domāt, ka viņa ir īsts sauszemes cilvēks.

— Sakiet, lūdzu, — viņa uzrunā sardzes matrozi, — kur te pulcējas neklātņieki, lai nokārtotu teskaites?

— Teskaites? — ar gatavību, it kā runa būtu par visparastāko lietu, at-kārto sardzes virs. — Salona, gar bor-tu pa kreisi, lūk, tur.

Pēc desmit piecpadsmit minūtem kuģa nelielajā, bet mājīgajā koptelpā velkoņa apkalpes locekļi, kas māsās republikāniskajā neklātienes vidussko-lā, jau sākuši kārtot teskaites. Sogad pirmo reizi savas jauniegūtās zināšanās vēsturē un ģeogrāfijā par septīto klasi parāda dienlinieks Aleksandrs Tarasovs, bet teskaite literatūrā kārtā tās pašas klases audzēklis matrozis Aleksandrs Osotovs. Viņus eksaminē pie Latvijas jūras kuģniecības nesen nodibinātā re-publikāniskās neklātienes vidusskolas konsultācijas punkta skolotāja Lidijs Smirnova.

Uz klāja atskan gan skaļāki, gan klusāki trokšņi — tur tverējelnis ber bunkuros akmeņogles. Dārd izmē-ginājuma pēc iedarbinātā viņa. Rit kuģa parastā dzīve ostā. Bet visas šīs skaņas nonāk līdz koptelpai klusinātas. Tur dzird tikai:

— Un ko jūs zināt par valsts ie-kārtu Francijā piecpadsmitajā gad-simtā?... Lūdzu, pastāstiet par Itā-lijas kultūru Renesanses laikmetā... Kāda nozīme ir komunisma dižceltnēm mūsu zemes ūdenstransporta attīstī-bā?... Vai jūs atceraties, ko rakstījis Beļinskis par Gogoļa «Mirušajām dvē-selēm»?

Un tūlīt pēc šiem jautājumiem at-skan, varbūt ne jau vienmēr gludi formulētas, taču pilnīgi pareizas atbil-des.

Sajā dienā Aleksandrs Tarasovs vēs-tures teskaitē izpelnījās piecnieku, bet matrozis Osotovs, kas eksaminējas literatūrā, ieguva četrnieku. Pēc tam koptelpā pie skolotājas Smirnovas ie-radās konsultēties citi matroži, kurj-nātāji, mašīnist, kas tāpat māsās re-publikāniskajā neklātienes vidusskolā.

— Peldošās universitātes! — tā jūrn-iekji tagad sauc savus kuģus. Un ne jau bez pamata. Simtiem kuģniecības darbinieku — kurinātāji, mašīnist, matroži, bocmani, — visi jūrnieki, kam nav pabeļģtas vidējās izgliti-bas, — māsās neklātienes vidusskolā. Lai arī kādu kuģi nosauktu, izrādās, ka tā apkalpes lielā daļa ir šīs skolas skolnieki.

Tā nav nemaz tik vienkārša un viegla lieta — noorganizēt un panākt, lai sistematiski mācītos neklātienē sim-tiem jūrnieku, kuri atrodas uz kuģa

un lielāko tiesu laika pavada braucie-nos jūrā, tikai retumis nokļūdami savā ostā. Dzīve rādīja, ka te nav iespējams iztikt bez parastajām neklātienes mā-cību formām, kas pastāv krastā, uz cietzemes. Jūrā nav ne pedagoga, ne mācību kabinetu, ne plašas bibliote-kas, beļģu beļģas nav arī tās stingri reglamentētās darba dienas, kas ir tik raksturīga krasta, cietzemes uzņēmū-miem.

Vienīgi ar plašas sabiedriskas pā-darības un iniciatīvas palīdzību bija iespējams pārvarēt nopietnos šķērsļus, kas radīja grūtības jūrnieku neklātie-nes mācībās. So ceļu tad arī izraudzi-jās kuģu administrācija un to sabied-riskās organizācijas. Tās izturējas pret apkalpi locekļu neklātienes mācībām kā pret svarīgu valstisku pasākumu, izvirzot uzdevumu — panākt, lai tu-vākajos divos trijos gados vis jūrn-iekji būtu ieguvuši vidējo izglītību. Cīņu par šā svarīgā uzdevuma izpildīšanu uz kuģiem uzņēmās vadīt partijas pirm-organizācijas.

Pirmās grūtības, ko nācās steidza-mi novērst, bija saistītas ar to, ka trūka pedagogu — konsultantu. Tagad jau vairākas ostās nodibināti un dar-bojas tādi paši konsultācijas punkti kā Rīgā. So punktu pedagogi var pār-baudīt ostā iebraukušā kuģa jūrnieku zināšanas un dot viņiem atzīmi par teskaites nokārtošanu, sniegt nepiecie-šamo konsultāciju. Bet ko lai iesāk jūrā? Lielu, ja ne lielāko tiesu laiku jūrniekus pavada braucienos, tur viņš māsās, tur viņam vajadzīga gan kvali-ficēta vadība, gan palīdzība. Jautāju-mu atrisināja pavisam vienkārši. Uz katra kuģa pēc partijas organizāciju ierosmes izvirzīja sabiedriskos konsul-tantus no vislabāk sagatavotu un šim uzdevumam piemērotāko komandieru vidus.

Piemēram, uz tvaikoka «Generalis Bagramjans» par matemātikas konsul-tantu izvirzīts otrs mehāniķis b. Ivanovs, par fizikas konsultantu — kuģa radiostacijas priekšnieks b. Da-nilovs. Par vēsturi un PSRS Konsti-tūciju konsultācijas sniedz kapteiņa pirmais palīgs b. Dorofejevs. Zināša-nas anatomijā neklātņiekiem palīdz apgūt kuģa ārsts b. Lugovojvs, krievu valodā — kapteiņa otrais palīgs b. Medvedevs.

Šie sabiedriskie konsultanti ne tikai dod neklātņiekiem padomus un izskaid-ro programmas materiālu. Viņi vēl arī sistematiski, ne retāk kā divas reizes nedēļā, sarako nodarbības, liek rakstīt diktātus utt. Tā noorganizēts šis svarīgais pasākums uz tvaikokiem «Gene-rālis Bagramjans», «Daugava», «Rjazapa» un citiem Latvijas jūras kuģniecības kuģiem. Šiem sabiedriskā-kļiem konsultantiem par godu jāatzīst, ka viņi tiem uzticētos pienākumus pil-da ar visu to nopietnību un atbildības apziņu, kādu prasa šis svarīgais pa-sākums. Uz tvaikoka «Generalis Bagramjans» sabiedriskie konsultanti kopā mācību gada sākuma jau sarakojuši piecas sešas grupu nodarbības neklā-tienes vidusskolas skolniekiem.

Ieskatīties kura katra kuģa starp-klājā stundās, kad jūrnieki ir brīvi no sardzes pienākumu pildīšanas! Jūs katrā ziņā ieraudzīsiet kurinātāju vai mašīnistu, bocmani vai matrozi, kas nolieces pie gaida pār vēstures māci-bas grāmatu vai citīgi risina sarežģītu algebras uzdevumu.

Sabiedriskā doma, kāda nodibināju-sies par jūrnieku neklātienes mācībām kā par lielu valstisku pasākumu, pa-mudina viņus izturēties pret tām ar se-višķu atbildības sajūtu. Ir vēl tikai šā

mācību gada otra mēnesis, bet Latvi-jas jūras kuģniecības politiskā daļa jau saņem no kuģiem vienu radiogramu pēc otras par jūrnieku panākumiem ne-klātienes mācībās.

No tvaikoka «Turaida» saņemta ziņa, ka pēc ierašanās Lēpingradā tur no-kārtojās teskaite matemātikā visa gada kursa apjomā neklātienes vidusskolas septītās klases audzēklis matrozis Guguņins. Astotās klases neklātņieks kurinātājs Priguns nokārtojās teskaitei tajā pašā priekšmetā pirmā pusgada kursa apmērā. No tvaikoka «Brīvība» pienākusi radiograma, ka astotās klā-ses skolnieks matrozis Subotins Vents-pils ostā nokārtojās teskaitei krievu valodā, literatūrā un ģeometrijā. Ku-rinātājs V. Solovjovs saņēmis atzīmi par teskaites nokārtošanu krievu valo-dā, matrozis J. Kuzmins — algebrā. Šādas radiogramas tagad pienāk arī no citiem kuģiem. Tās liecina, ka ne-klātienes mācības kļūst jūrnikiem par patiešām efektīvu līdzekli, lai iegūtu vidējo izglītību pat sarežģītajos ap-stākļos, kad kuģis pastāvīgi atrodas jūras braucienos.

Šīs mācības jūrnikiem palīdz augt, papildināt savas zināšanas un pilnve-doties, kļūt par priekšzīmīgiem speciā-listiem. Lūk, piemērs. Michails Filipovs ieradās uz tvaikoka «Generalis Bagramjans» kā vienkāršs ierindas kuri-nātājs. Uz kuģa viņš pilnībā apguva savas profesijas praktiskos pamatus. Turpat viņš tēla arī savu vispārējo kultūras līmeni. Pagāja tikai nedaudzi gadi, un tagad bijušais kurinātājs Fi-lipovs lecels par otro mehāniķi, tā-dad par vienu no atbildīgajiem ko-mandieriem-specialistiem uz lichterā Nr. 132. Varētu minēt vēl ne mazumu šādu piemēru.

Savā genialajā darbā, kurā formu-lēti socialismā ekonomiskie likumi, zi-nātnes lielais korifejs J. V. Staļins māca, ka, lai sagatavotu īstenu un ne-vīs deklarativu pāreju uz komunismu, nepieciešams, starp citiem pamatosa-cījumiem, panākt tādu sabiedrības kul-tūras pieaugumu, kas visiem tās lo-cekļiem nodrošinātu viņu fizisko un garīgo spēju vispusīgu attīstību, lai viņi kļūtu par sabiedriskās attīstības aktīviem darbiniekiem.

Šis J. V. Staļina norādījums radis atspoguļojumu mūsu Komunistiskās partijas XIX kongresa direktīvās par piekto pieeģadu plānu, kurās paredzēts izvērst plašumā neklātienes vidējās un augstākās izglītības iestāžu tīklu, lai darbaļaudim būtu iespēja iegūt zināša-nas, nepārtraucot savas darba gaitas.

Peldošās skolas uz kuģiem, simtiem jūrnieku neklātņieku — vidusskolu audzēkņu un augstāko mācības iestāžu studentu — ir viens no paraugiem, kas rāda, kā praktiski realizē šo pieeģadu plāna direktīvu.

Mūsu kuģi bieži iegrīēžas ārzemju ostās. Daudz, pat ļoti daudz ir tāda padomju jūrnieku darbā un sadzīvē, kas pārsteidz un sajūsmina kapitalis-tisko zemju kuģu matrožus, modina viņos skaudību. Taču visvairāk viņus pārsteidz tas, ka iekšārs matrozis, ik-katrs kurinātājs uz mūsu kuģiem mā-cās, ciešā ticībā un drošā pārliecībā, ka viņam plaši pavērti visi ceļi augt un papildināt zināšanas un, atbilstoši tām, izvirzīties aizvien atbildīgākā darbā.

Kapitalistisko zemju vienkāršajiem jūrnikiem, kas vienmēr bijuši un ir arī tagad beztiesīgi likteni pabērni, tas liekas neticami, fantastiski, gan-driz vai teiksmaini. Viņiem grūti sa-prast, ka tā ir tikai viena no tām mūsu sabiedrības tipiskajām, raksturīgajām iezīmēm, no kurām sastādās mūsu, pa-domju dzīves veids.

Padomju Savienības strādnieki, zemnieki un inteliģence! Sekmīgi izpildīsim Komunistiskās partijas XIX kongresa izvirzītos vēsturiskos uzdevumus! Izcīnīsim jaunas uzvaras komunisma celtniecībā!

(Mē PSKP CK Aicinājumiem Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienā)

Latvijas Padomju komponistu savienības plenums

No 25. līdz 29. oktobrim Rīgā notika Latvijas Padomju komponistu savienības kārtējais plenums. Cetūros koncertos atskaņoja mūsu republikas komponistu jaunākos darbus, kurus pēc tam plaši un vispusīgi analizēja plenuma noslēguma apspriedēs.

Vispārēju atzinību guva Mārgāra Zariņa jaunrade, izteiksmīgums ir viņa dziesmu cikls «Sudrabotā gaisma». Visi runāja — gan viesi: Stalīna premijas laureāts A. Arutjunjans, A. Skulte, V. Barsovs un vairāki citi runātāji, īsti veiksmīgi ir tikai balades sākuma posms. Turpinājumā kulmināciju sabīvējums, muzikālās domas fragmentārisms atņem kompozīcijai plašas, līdzsvarotas attīstības iespējas.

Ari V. Utkina uvertīrā skaņu valoda bleži vien neskaista, arišķīga, lai gan kompozīcija uzkrātā labā profesionālās meistartības līmenī.

Anatola Liepiņa «Rāžas poezija» korim simfoniskā orķestra pavadījumā pārmēta bezpersoniskumu, nacionālo iezīmju trūkumu. Toties viņa «Indiešu mīles dziesmu» atzina par izjūtu vakuu sacerējumu. Par veiksmīgām novērtēja arī dažas J. Ozoliņa dziesmas sērijā un bērnus korim.

Dažus komponistus — Arvidu Zilinski, Paulu Liciti un N. Zolotonosu — plenums kritizēja visā asī. Skaņotiskās noskaņās un patstāvības trūkumu pārmēta, piemēram, Zilinskā atskaņotajām divām klavieru sonātes daļām, tapat arī viņa «Matīja valsis». Par muzikāli neinteresantām un saviem nosaukumiem neatbilstošām vairāki runātāji atzina Paulas Licites dziesmas un klavieru skaņdarbus jaunatnēl.

N. Zolotonosa dziesmas ir melodiskas, vienkāršas, bet tajās par maz jūtama paša autora personība. Neveiksmīgas, kā atzina arī pats autors, bija divas plenuma koncertā dziedātās N. Grinfelda dziesmas.

Visi plenuma dalībnieki bija vienlaikus, ka ļoti pozitīva parādība ir jauno komponistu — Konservatorijas studentu līdzdalība plenumā. Kaut arī šānu ziņa šī līdzdalība bija vienpusīga — atskaņoja tikai jauno komponistu simfonisko muziku un kamermuziku, taču tā liecināja, ka mūsu komponistu vidējai un vecākai paaudzei aug talantīga, profesionāli labi sagatavota māja. Vairāki runātāji uzsvēra, ka jauno komponistu skaņdarbu atskaņošanai atbilstošos koncertos būs liela nozīme viņu turpmākajā attīstībā. Jauno komponistu augšanu lielā mērā apgrūtinātas, ka viņi līdz šim nebija pilnvērtīga

pārēizāk būtu rakstīt skaņdarbus, kur koklēs solo pavadītu tautas instrumentu orķestris.

Nopietnu simfoniskā talantu savā simfonijā-baladē pārdāvīja jaunais komponists M. Bašs. Taču, kā to norādīja A. Arutjunjans, A. Skulte, V. Barsovs un vairāki citi runātāji, īsti veiksmīgi ir tikai balades sākuma posms. Turpinājumā kulmināciju sabīvējums, muzikālās domas fragmentārisms atņem kompozīcijai plašas, līdzsvarotas attīstības iespējas.

Ari V. Utkina uvertīrā skaņu valoda bleži vien neskaista, arišķīga, lai gan kompozīcija uzkrātā labā profesionālās meistartības līmenī.

Anatola Liepiņa «Rāžas poezija» korim simfoniskā orķestra pavadījumā pārmēta bezpersoniskumu, nacionālo iezīmju trūkumu. Toties viņa «Indiešu mīles dziesmu» atzina par izjūtu vakuu sacerējumu. Par veiksmīgām novērtēja arī dažas J. Ozoliņa dziesmas sērijā un bērnus korim.

Dažus komponistus — Arvidu Zilinski, Paulu Liciti un N. Zolotonosu — plenums kritizēja visā asī. Skaņotiskās noskaņās un patstāvības trūkumu pārmēta, piemēram, Zilinskā atskaņotajām divām klavieru sonātes daļām, tapat arī viņa «Matīja valsis». Par muzikāli neinteresantām un saviem nosaukumiem neatbilstošām vairāki runātāji atzina Paulas Licites dziesmas un klavieru skaņdarbus jaunatnēl.

N. Zolotonosa dziesmas ir melodiskas, vienkāršas, bet tajās par maz jūtama paša autora personība. Neveiksmīgas, kā atzina arī pats autors, bija divas plenuma koncertā dziedātās N. Grinfelda dziesmas.

Visi plenuma dalībnieki bija vienlaikus, ka ļoti pozitīva parādība ir jauno komponistu — Konservatorijas studentu līdzdalība plenumā. Kaut arī šānu ziņa šī līdzdalība bija vienpusīga — atskaņoja tikai jauno komponistu simfonisko muziku un kamermuziku, taču tā liecināja, ka mūsu komponistu vidējai un vecākai paaudzei aug talantīga, profesionāli labi sagatavota māja. Vairāki runātāji uzsvēra, ka jauno komponistu skaņdarbu atskaņošanai atbilstošos koncertos būs liela nozīme viņu turpmākajā attīstībā. Jauno komponistu augšanu lielā mērā apgrūtinātas, ka viņi līdz šim nebija pilnvērtīga

ves celtnieku nepazīšana, «bezkonfliktu teorijas» ietekme, nemākulība atrast un izprast padomju īstenības tipiskās parādības. Komponistu nepietiekamā idejiskais bruņojums joprojām ir liels šķērslis daudzu jaunrades problēmu atrisināšanai.

Tāpat tas ir arī ar masu dziesmām. Masu dziesmas idejai un sīžetam jārodas vispirms komponistu iecerē, te ierosmēl jānāk tieši no dzīves, bet nevis vienīgi tikai no dzejnieku vārdiem, kā tas parasti pie mūsu skaņražiem notiek.

Nemākulība atrast tipisko, svarīgo, to, kas šodien savilpo un ar ko dzīvo visa tauta, noved pie tā, ka bieži vien dziesmas ar labu muziku, bet nevecojušiem tekstiem vai netipiskiem tēliem nerod atbalstu tautā. Pēc diskusijas par masu dziesmām šā gada pavasarī Komponistu savienība aprobežojas ar to, ka sāka gaidīt, kad nu reiz dzejnieki dos labus tekstus, lai radītu dziesmas, bet neko nedarija, lai aktivizētu pašus komponistus masu dziesmu žanrā, organizētu viņu sadarbību ar dzejniekiem.

Jaunu masu dziesmu izstrūkums plenuma koncertos bija nopietns pārmetums Komponistu savienības valdei, visiem Latvijas komponistiem, kas nejut, ka palikuši nomājuši no saviem visvairīgākajiem pienākumiem.

Nopietnas bažas pārrūnās izsauca tas apstāklis, ka plenumā atskaņota tikai 12 komponistu darbus. Komponistu lielākās daļas acīm redzamā jaunrades pasivitāte liecina, ka savienības vadība maz darijusi, lai organizētu tieši jaunrades darbu, ka tā liberāli izturējies pret biedriem, kas tikai formāli skatās Komponistu savienībā, bet jaunus skaņdarbus neraksta. Plenuma koncerti bez tam vēl

atskaņojumā dzirdējuši ne savus simfoniskos, ne kamermuzikālos sacerējumus.

Augustu novērtējumu guva jauno komponistu darbi kamermuzikā žanrā — V. Meļeskiņa sonāte čellam ar orķestri, I. Dālmāņa stīgu kvarteta divas daļas, Ipaši — Skerco un R. Grinblata klavieru kvinteta divas daļas. Daudzsoļošu talantu apīcināja arī J. Jerjomiņa simfoniskā poema par Volgas-Donas kanālu, taču pieredzes, mākslinieciskā brieduma un īsti patstāvīgas muzikālās valodas trūkums vēl neļāva sasniegt lielajam, cildenajam tēstam atbilstošu risinājumu.

Analizējami skaņdarbus, plenuma dalībnieki ļoti atsaucīgi novērtēja arī izpildītāju pašizlīdzdīgo darbu. Īsa laikā viņi bija visumā labi sagatavojušies četru lielu koncertu programmu. Īpašu atzinību izpelnījās Nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners, kas diriģēja vienus simfoniskos darbus, kantātes un Zariņa oratoriju. Ar patiesu degsmi, leģionēstību spēlēja Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Ļoti atbildīgus uzdevumus ticami bija veicis Nopelniem bagātais mākslas darbinieks T. Kalniņa vadītais Radiokomitejas koris un P. Kvelde vadītais LLA koris. Lielisku priekšnesumu sniedza čellists E. Bertovskis. Atzinību pelnījuši arī visi pārējie plenuma koncertu izpildītāji.

Plenumā ļoti asi kritizēja latviešu padomju muzikālo kritiku, pamatoti pārmeti republikas preses izdevumiem viņu vājo līdzdalību muzikālo popularizācijā, muzikālās kultūras celšanā, klausītāju, īpaši jaunatnes, gaumes audzināšanā.

Latvijas Padomju komponistu savienības valdes līdzšinējo darbu arī un pamatoti kritizēja PSRS Padomju komponistu savienības pārstāvis I. Iljins un komponists M. Goldins.

Plenums izvēlēja Latvijas Padomju komponistu savienības jauno vadību. Par valdes priekšsēdētāju ievēlēt Stalīna premijas laureātu A. Skulte, par atbildīgo sekretāru — P. Smilga un par valdes locekļiem — Tautas mākslinieks E. Melngailis, Nopelniem bagātais mākslas darbinieks J. Ozoliņš, Nopelniem bagātais mākslas darbinieks N. Grinfelds un M. Goldins.

radīja, ka lielais vairums aktīvo komponistu savukārt maz vēribas piegriezuši iepatnējas muzikālās valodas izveidošanai. Atsevišķās kompozīcijās viņi vēl runā kosmopolitiskā valodā, kurai svešas tautas muzikālas intonācijas. Ir pēdējais laiks saprast, ka tautai tuva būs tikai tā muzika, kurā mūsdienu socialistiskais saturs spīgti izpaužas nacionālajā formā.

Daudzās trūkumi skaņražu jaunradē galvenokārt izskaidrojami ar paspiļumiem Komponistu savienības valdes līdzšinējā organizatoriskajā darbā. Tas kaut cik izvērsās tikai tad, kad vajadzēja organizēt un vadīt lielākus pasākumus. Regulārs ikdienas darbs, kontrolējot katru KS biedra jaunradi, sākot tam, kā viņi ceļ savu idejiski politisko zināšanu līmeni, leaudzinot viņos kritikas un paškritikas principus, bija atstāts novārtā. Jāsaka, ka vairāki izcilākie Padomju Latvijas skaņraži tāda kārtā faktiski bija atbrīvoti no bojšveistiskās kritikas, uzskatīja, ka tā uz viņiem neattiecas, ka viņiem savi sacerējumi nav Komponistu savienībā jāpārada, ka tur viņiem padoma vai atbalsta nav ko meklēt.

Visu to veikt ir tiešais Komponistu savienības, īpaši tās valdes pienākums. Tikai tad mūsu radošā organizācija attālos lomu, kas tai uzticēta republikas muzikālās dzīves un muzikālās kultūras attīstībā.

Ka līdz šim tas atzīmēts, redzam no zemā līmeņa, kādā notiek, piemēram, padomju muzikālo propagandu. Par to spīgti liecina arī tādi fakti kā pavīsam slīkti nostādītā Latvijas Valsts izdevniecības muzikālās redakcijas darbs, Komponistu savienības vājas saites ar mākslinieciskās pasdarbības kolektīviem — korim, orķestriem utt. Muzikālo propagandu nepietiekami izlieto iespējas, kuras paver kinožurnāli, prese, kas visplašākās darbajaužu masas var iepazīstināt ar jaunām dziesmām. Šai ziņā jānovērs vienpusība arī Filharmonijas un Radiokomitejas darba,

Svarīgs uzdevums

Partijas XIX kongresa vēsturiskie lēmumi izvirzījuši svarīgus uzdevumus visu salimniecības un kultūras nozaru darbiniekiem, kuru izpildei jānodrošina komunisma celtniecības plānu realizācija pirms termiņa un ar uzviņu.

Tieš komunisma celtniecības uzdevums ir neierobežotu iespēju radīšana katram socialistiskās sabiedrības loceklim piekļūt kultūras vērtībām un dziļi izprast tās. So jautājumu apspriešanai, kas jo sevišķi svarīgi mūsu republikas apstākļos, bija veilita nesen notikuši muzikālās audzināšanas pedagogu konference.

Nepieciešamība vērst plašumā muzikālās audzināšanas pasākumus, apgūt un vispārināt pašu mājās un jo sevišķi brālīgajās padomju republikās iēģustamā pieredzi pastāvējuši visus šos gadus. To daudzkārt saasina partijas XIX kongresa direktīvas par tautas izglītības līmeņa strauju paaugstināšanu jaunajā pēcgadē. Tādu nepieciešamību diktē pāreja uz obligāto vidējo izglītību, uzdevums — gandrīz divkārt paaugstināt mūsu skolotāju armiju, paplašināt masu kultūras un izglītības iestāžu tīklu, kur dziedāšanai un muzicēšanai, bez šaubām, ierādīta izcila vieta.

Visi šie uzdevumi liek steidzīgi gādāt, lai pašos pamatos uzlabotu muzikālās audzināšanas pedagogu darbu.

Līdz šai dienai mūsu republikas apstākļos vēl nav izstrādāta un apgūta zinātniski pamatota muzikas un jo sevišķi vokālās mākslas pasniegšanas metodika. Muzikālo audzināšanas pedagogi gan seko jaunākajam atzīnām specialajā literatūrā un presē, taču šo atzīnu praktiskā apgūšanā un pielietošanā laiku pa laikam pietrūkst vienotas sistēmas. Muzikālo pasniegšana nav kļuvusi par zinātni, kas, balstoties uz jaunākajiem atklājumiem, pirmām kārtām ņemtu vērā katru audzēkņa individuālās īpašības.

Ne visos gadījumos jaunie muzikālo specialisti spē apmierināt pašas dzīves izvirzītās prasības. Konferencē minēja gadījumus ar Vidusajās kolchozu miljonāru, kas aicina pie sevis pastāvīgam darbam kādu no Leningradas konservatorijas absolventiem. Tādas ir arī mūsu darba vistuvākās perspektīvas! Mūsu kolchozos, sevišķi labākajos, jau

pastāv un darbojas plaši izvērstā mākslinieciskā pasdarbība. Bet jaunais muzikālo darbinieks, kam uzticēsim šo pasākumu vadību, nedrīkst būt tikai vienas nozares speciālists, jo citādi tam nāksies sastapties ar nopietnām grūtībām. Tāpēc specialajām mācības iestādēm nekavējoties jāķeras pie mācību programmu un visa mācību — audzināšanas darba pārskatīšanas, lai tas pilnā mērā atbilstu mūsu tautas aizvien pieaugošajām prasībām un vajadzībām.

Centrālās jautājums te, bez šaubām, ir sagatavot pietiekami apmācītus pedagogu kadrus, dot iespējas tiem skolotājiem, kas jau strādā šai darba laukā, nemīgi papildināt zināšanas un uzlabot praktisko darbu. Bet tieši muzikas un dziedāšanas pasniedzēju kadru sagatavošanā mūsu republikā vērojami nopietni trūkumi.

Valsts konservatorija un arī specialās muzikālo skolas negatavo speciālistus, kas būtu pietiekami sagatavoti pedagogi un jau apguvuši zināmu prakti darbam vispārīzglītojošo mācības iestāžu sistēmā. Tieši pedagogisko disciplīnu pasniegšanas uzlabojums ir kategoriska nepieciešamība. Galvenais vārds te sakāms Mākslas lietu pārvaldei pie LPSR Ministru Padomes, kuras pārziņā darbojas kā Valsts konservatorija, tā arī muzikālās vidusskolas,

Nopietni jādomā par pasākumiem, kā paaugstināt kvalifikāciju tiem muzikālo audzināšanas skolotājiem, kas jau strādā. Pašlaik šai ziņā mūsu republikā nav sagādātas gluži nekādas iespējas. Trūkst pietiekami skaļā specialās literatūras, nav noorganizētas metodiskās centrs muzikālās audzināšanas vadības, nav mācības iestāžu, kur, neatraujoties no ikdienas darba, šo disciplīnu pasniedzēji varētu turpināt savu izglītību un nobeidīt to, ir pilnīgi nobriedusi nepieciešamība dibināt pie Konservatorijas neklātenes kursu — neklātenes nodaļas pie muzikālās skolas dziedāšanas skolotāju sagatavošanai.

Līdzās pedagogisko disciplīnu paaugstināšanai specialajās muzikālās mācības iestādēs jāpaplašina un jāuzlabo dziedāšanas skolotāju sagatavošana pedagogiskajās skolās. Attiecīgu fakultatīvu kursu organizēšana Pedagogiskajās un Skolotāju institutos ir sen nobriedis un pilnīgi veicama uzdevums. LPSR Izglītības ministrijai tālāk jāpadomā par metodiskā centra noorganizēšanu, kas vadītu attiecīgo disciplīnu pasniegšanu un vispar muzikālo audzināšanu vispārīzglītojošās skolās, uzlabotu skolotāju metodisko apvienību darbu apgabalos un rajonos. Nekavējoties savu atzinājumu gaida dziedāšanas un kora stundu reglamentēšana, lai uz vienotiem un taisnīgiem pamatiem norisinātos šo skolotāju darbs dažādās klasēs un arī dažādās skolās. Domājot par jaunu skolu celtniecību, tajās noteikti jāparedz izbūvēti kora klases un muzikālo kabinetus.

Republikāniskā muzikālās audzināšanas pedagogu konference izteica nopietnus un dibinātus pārmetumus mūsu dzejniekiem un komponistiem. Latviešu padomju komponisti un dzejnieki pēdējos gados nav radījuši nevienu pašu dziesmu, kas tā būtu iekarojusi mūsu lieliskās jaunatnes sirdis un prātus.

Plaša darba lauks muzikālās izglītības celšanā ir arī mūsu presē. Diemžēl, tā gaužām vāji piedalās šo komunisma celtniecības uzdevumā risināšanā. Vēl, piemēram, meklēt «Skolotāju Avīzi» vai žurnālā «Padomju Latvijas Skola» sistemātiski un regulāri lietotas labākās no jaunajām padomju dziesmām. Gaužām reti, gandrīz tikpat kā nemaz šo preses izdevumu slejās neatrodam metodiskus rakstus par dziedāšanas un muzikālās disciplīnu pasniegšanas jautājumiem. Bet tādam dziesmām, tādēļ rakstiem tur vajadzētu būt lietotiem! Arī labākais «Literatura un Māksla» nav veilitis vajadzīgo vēribu muzikālās izglītības jautājumiem.

Vadoties no partijas XIX kongresa lēmumiem, pamatojoties uz pietā piecgadu plānu direktīvām, konference izvirzīja daudzus svarīgus uzdevumus, kuriem ir tiešs sakars ar komunisma celtniecību. Atliek gādāt, lai tie nepaliktu tikai uz papīra, bet pilnās apmēros un jo drīz realizētos dzīvē.

Pēteris Smilga

Augsim līdz tautas prasībām

Lielais darbs, ko ik dienas veic mūsu partija, pārvelo ne tikai dabu un visu mūsu dzīvi, bet galvenais, pārvelo arī pašus komunisma celtniekus. Kļuvuši par salimniekiem savā zemē, apbruņoti ar marksisma-lenīnisma teoriju, viņi, tapat kā no sevis, arī no kultūras un mākslas meistariem prasa jaunu aktivitāti, jaunus sasniegumus dāļradē.

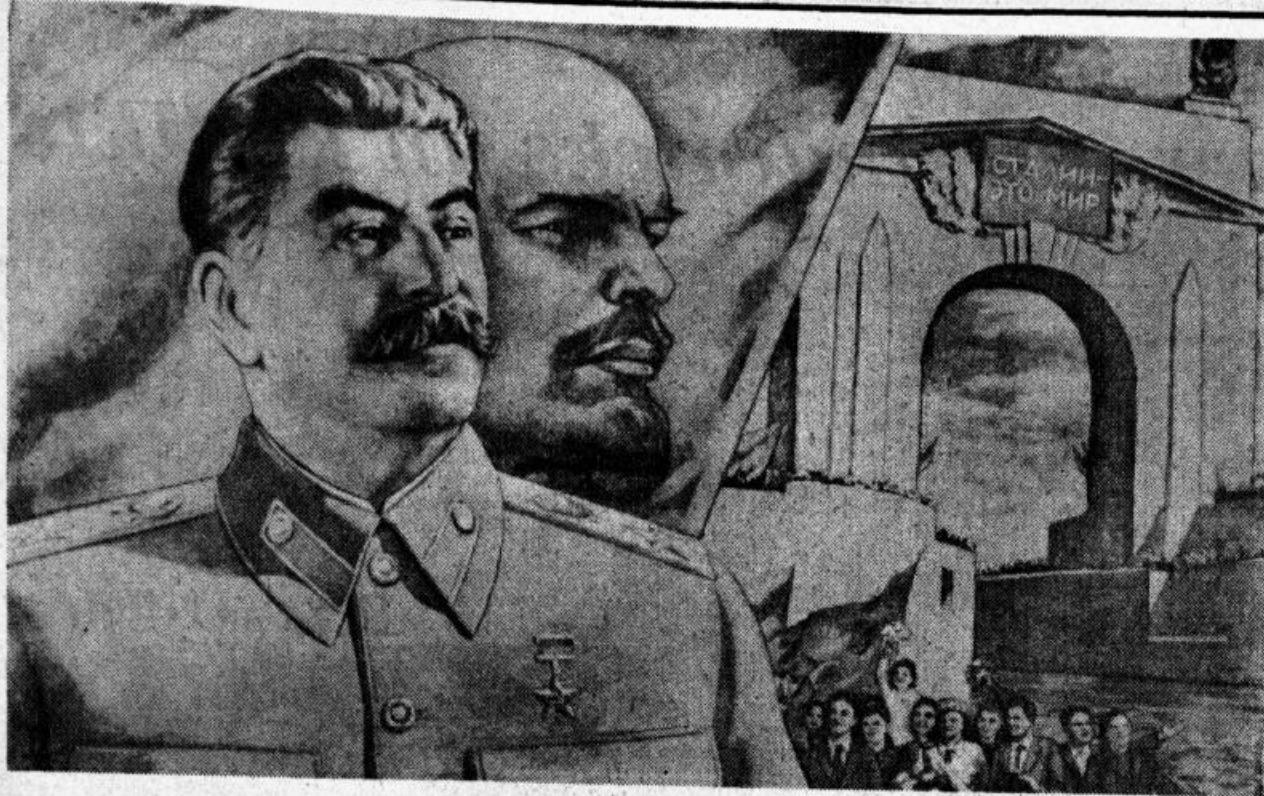
To mēs spīgti izjutām Latvijas Padomju komponistu savienības plenumā, kas notika no 25. līdz 29. oktobrim Rīgā. Plenuma koncerti bija kupli apmeklēti, un arī diskusija par komponistu veikumiem piedalījās gan etudējošās jaunatnes, gan sabiedrisko organizāciju pārstāvi. Ne vien ar dziļu interesi, bet tāpat arī ar vērtējo skatu sekojām jaunajām kompozīcijām, viņi droši izteica savus atzinumus.

Plenumā izteiktas prasības pēc padomju operas, labas masu dziesmas, kora dziesmas, estrades muzika liecina, ka Komponistu savienības atpalcība šo jautājumu atrisināšanā vairs nav ciešama.

Neskatoties uz ārējām sekmēm: plaši apmeklētiem koncertiem, labu koncertu organizēšanu, visumā sekmīgu koncerta programmu izpildījumu un atsevišķu komponistu panākumiem, sabiedrība skaņražiem pamatoti norādīja, ka tie vēl tālu nespēj apmierināt darbajaužu vienmēr pieaugošās intereses un vajadzības.

Jautājums par padomju operas tapšanu joprojām atrodas apspriešanas stadijā, aprobežojas ar sīžetu meklējumiem un daudzsoļošu rezolūciju rakstīšanu, kas būtībā nespēj dot konkrētākus rezultātus.

Galvenais, kas līdz šim kavē komponistu darbu, ir dzīves pasīva vērošana, padomju cilvēku, mūsu jaunās dzi-

SLAVA ĻEŅINAM, SLAVA STAĻINAM, SLAVA LIELAJAM OKTOBRIM!

B. Rešetņikova plakāts

KAROĢS

1952. gada 10. numurs

«Karoģa» oktobra burtiņu leveda J. V. Staļina vēsturiskā runa Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresā. Tāpat kongresa darbam veltīts levdarsts «Partijas vadībā uz komunisma uzvaru», kurā norādīts arī uz literatūras darbinieku uzdevumiem visas padomju tautas kopīgajā lielajā cīņā par partijas un biedra Staļina nosprausto komunisma celtniecības uzdevumu jo ātru realizēšanu.

Arī vairāki citi šīs burtiņas materiāli veltīti komunistiskajai partijai, komunistu lomai padomju sabiedrības uzbūvēšanā, ledvesmošanā un vadīšanā. Partijas temats izvirzīts par žurnāla vadošo tematu.

Dzejoļi «Partijas XIX kongresam» elsnīgas, laba, saulaina patosa apgarotas vārsmas partijai veltījis Andrejs Balodis. Par piekto piecgadi, par draudzīgā pulkā sakļautās padomju tautu saimes gaišo rītdienu, par latviešu tautas nesatricināmo apņēmību liet Staļina ceļu dzejo Jānis Plaudis.

Tāpat kā Andreja Baloža dzejoļi, arī Jāņa Plauža «Miera piecgade» ir skaista velte dzejas draugiem un, bez šaubām, legūs atsaucību arī runātā vārda mākslas meistaru un mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu vidū, īpaši tagad — gatavojoties Lielā Oktobra 35 gadu jubilejas sarīkojumiem. Dziļš saturs, pārdomas un cildenas emocijas te ietvertas pareizi izvēlēta, rūpīgi slīpētā formā.

Michaila Zorina aprakstā «Partijas dēli» stāstīts par diviem komunistiem — Rīgas Autoelektroaparātu rūpniecības darba rīku ceča frezētāju Kārlī Krūmiņu un Rīgas Vagonu rūpniecības atslēdznieku Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu Juri Masuli. Apraksts, kaut arī neizceļas ar cilvēku notērojumu māksliniecisko spilgtumu, toties saista ar to, ka centrālās figūras stāstījumā parādītas cieši saistītas ar visu rūpniecības saimi, ar partijas organizāciju, kas viņus izaudzinājusi un tagad māca, kā rādīties darbam jāsaliedē citi strādnieki.

Svarīgus principiālus jautājumus «Karoģa» iepriekšējā burtiņā iesāka ja un tagad pabeigtajā apcerējumā «Par komunistu tēlu latviešu padomju prozā» iztirzā Valdemārs Kalpiņš. Kā raksta autors pareizi uzsver, problēma par pozitīvā tēla, tāpat vispārīga komunistu tēla izveidi, vietu un gozimi ir un paliek padomju literatūras centrālā problēma. Latviešu padomju literatūrā komunistu tēls vēl visai maz atšķiras no kura katra krieta cilvēka tēla; to veidojot, latviešu padomju rakstnieki vēl pārāk maz vēribas veltīt tam, lai parādītu savu varoni! kā partijas darbinieku visā viņa uzdevumu specifiskā un daudzveidībā, visā viņa

individualās sejas skaistumā un cilvēciskumā. Ļoti vajadzīgi un savlaicīgi ir tas, ka V. Kalpiņš pievērš rakstnieku uzmanību tādām jautājumiem kā politiskās vadības māksla, heroika padomju dzīvē un, jo sevišķi, komunistu darbā un cīņā, rakstnieka spēja pacelties savu varoņu līmeni, runāt ar lasītāju tik aizraujoši un individuāli, kā to realajā dzīvē dara labs propagandists, kvēls partijas darbinieks. Apcerējuma autors pieskaras arī pozitīvā varoņa jūtu un pārdzīvojumu notēšanai mūsu daiļliteratūrā un asi vērsas pret to, ka daudzi rakstnieki, laikam baidīdamies savu varoni degradēt, rāda to bez mazākajiem trūkumiem, statisku, «etalonam» līdzīgu, tā liedzot šim varonim attīstības, nepārtrauktas augšanas iespējas.

Raksts «Par komunistu tēlu latviešu padomju prozā» plaši, ar bagātu argumentāciju iztirzā veselū jautājumu kompleksu, apgaismo komunistu tēla radīšanas problēmu dažādos un dažādos aspektos. Tam jāizraisa pārdomas un pārrunas, kas varēs tikt sekmet pilnvērtīga komunistu tēla ienākšanu latviešu padomju prozā, un ne tikai prozā, bet arī dramaturģijā un dzejā.

Līdztekus jau minētajiem Andreja Baloža un Jāņa Plauža dzejoļiem daiļliteratūras nodaļā ir arī krieta deva citu interesantu vārsmu. Tālvaldis Brička devis baladi «Kareivis Ho Kens», kurā rāda amerikāņu interventu gūstā kritušu Korejas Tautas Armijas kareivja varonību, dzimtenes mīlestību un amerikāņu imperālistu algotņu zvēriskumu. Kodolīgi domā izteikta Ojara Vācieša īsajā, sentences veida dzejoļī «Virziens». Divu nejausi satikušos frontes biedru mierīgajai sarunai, atmiņām fonā aktivizējot atbalsojas versmālnās padomju darba dzīves duna. Aktuālas, asprātīgi uzrakstītas ir Valda Rūjas, Pētera Sila un Tālvalda Kalnāja fabulas. Bet visām tām, šķiet, ir kopīgs trūkums: «morāles» to noslēgumā tomēr ir pārāk moralizējošas. Tāpat labi ir tas, ka dzejnieki, īpaši jaunie, pievēršas šim puslīdz novārtā atstātajam mūsu dzejas novadam.

Turpinās Zana Grīvas romāns «Dzīvības ceļš».

Kritikas un publicistikas nodaļā, bez jau minētā V. Kalpiņa apcerējuma, ir arī citi interesanti, nopietni izstrādāti darbi. Vispirms tas sakāms par Hermāņa Bendīka pētījumu «Pēterburgas Avīžu» cīņā par latviešu literārās valodas vārdu krājuma izveidi un Kārļa Abena rakstu «Piezīmes par latviešu valodas un literatūras pānslēgšanu Valsts Tartu Universitātē». H. Bendīka pētījuma publicējums vēl nav pabeigts. Noslēgumu paredzēts

sniegt nākamajā burtiņā. Bet jau tagad publicētais materiāls sāsta lasītāju ar nopietno, partējsko analīzi, kas spilgti raksturo «Pēterburgas Avīžu» lielo lomu cīņā par latviešu literārās valodas tapšanu. Ar konkrētiem piemēriem autors parāda, kāda progresīva nozīme latviešu literārās valodas iztīrīšanā no vācu mācītāju ievāzājiem izkropojumiem, latviešu valodas pacelšanā par visas nācijas valodu bijusi krievu valodas ietekme.

Kārļa Abena raksts bagāts ar interesantu faktu materiālu. Latviešu lasītājs tajā iepazīstas ar to, kā nepielūdzami vēsturiski fakti apgāz igauņu buržuāzisko nacionālistu nekaunīgo vēstures viltojumu par Tartu Universitātes dibināšanas laiku. Lai noklusētu un viltootu krievu un igauņu tautu draudzīgās attiecības pagātnē, igauņu buržuāziskie nacionālisti jau 1932. gadā nosvinējuši Tartu universitātes 300 gadu jubileju, lai gan, kā zināms, Tartu universitāte tikai šoruden atzīmēja savas pastāvēšanas 150 gadus. Igaunņu nacionālistiskā buržuāzija Tartu universitātes dibināšanu bija melīgi sasaistījusi ar Zviedrijas ķēniņa Gustava Adolfa nodibināto «Academiā Gustavianā», kura, kā to Kārlis Abens savā rakstā pārliecinoši pierāda, bija Tartu «karaliskās ģimnazijas» pēctece un visā savas ārkārtīgi neregulārās un nenozīmīgās darbības laikā nepacēlās pāri visai vājas vidējās mācību līdzenībai.

Izsekodams latviešu valodas un literatūras pānslēgšanas gaitai Tartu universitātē, K. Abens parāda arī latviešu studentu dzīvi, viņu sabiedriskās intereses un cīņas. Autors norāda uz latviešu un igauņu progresīvo studentu sakārtiem, uz krievu revolucionārās inteliģences ietekmi Baltijas tautu inteliģences tapšanā.

Par demokrātiskās Ķīnas kultūras dzīvi pastāsta Vladimira Rudmaņa raksts «Jaunās Ķīnas rakstnieki — Staļina premijas laureāti». Tālais Holjānas rakstam «Tēlotāja māksla Padomju Igaunijā» gan ir mazliet gadījuma raksturs. Daudz lietderīgāk iztirzāt kādas konkrētas problēmas, nevis pievērsties tik vispārīgiem tematiem.

Nodaļā «Kultūras un mākslas dzīve» ievietots prof. M. Saca-Apina raksts «1905. gada revolūcija Latvijā un tās sakāre ar kultūru». Virsraksts sola lielu zinātnisku pētījumu, bet īstenībā uzrakstīta neliela, kaut arī saturīga, interesanta, recenzija par Staļina premijas laureāta J. Krastiņa grāmatu «1905. gada revolūcija Latvijā».

«Karoģa» jaunajā burtiņā, kā redzam, vēl ir trūkumi. Taču tos ar uz viņu atsvēr daudzi aktuālie un svarīgie materiāli tiklab daiļliteratūras, kā arī kritikas un publicistikas nodaļā.

J. Pabērzs

Kā kinochronika atspoguļo republikas darbaļaužu dzīvi

Katru nedēļu uz republikas galvaspilsētas ekrāniem parādās Rīgas mākslas un kinokalo filmu studijas jaunākā produkcija — kārtējais kinožurnāls. Tā uzdevums: pēc iespējas daudzpusīgi, kinematogrāfiski spilgti un idejiski aktivizējoši atspoguļot Padomju Latvijas darbaļaužu dzīvi, parādīt viņu vienmēr augošo rosmi un sasniegumus visās nozarēs, izcelt latviešu tautas nesaraucāmās draudzības un sadarbības saites ar pārējām mūsu daudz nacionālās Dzimtenes tautām.

Kā mūsu filmu studija veic šo izcilu, nozīmīgu un atbildīgu uzdevumu? Nav noliedzams, ka tās savāktais un publicētais tematiskais materiāls ir ļoti plašs un bagāts. Īpaša uzmanība pievērsta republikas saimniecības pamatnozārēm — rūpniecībai un lauksaimniecībai, kurām secen nepaiet neviens kinožurnāls, tā ka būs grūti atrast kādu to darba lauku, kas vēl nekad nav kinokalo aplūkots.

Pedējā laikā gandrīz katrā kinožurnālā atrodam pa sīklatam arī no brālīgo republiku dzīves. Tas paplašina kinokalo darbības loku, padara to daudzveidīgāku un izteiksmīgāku. Taču varam vēlēties, lai šo sīklatu izvēle būtu mērķtiecīgāka, lai tie netiktu mehāniski iestarpināti žurnālā kā ilustratīvas piedevas, bet organiski iekļautos tajā, tieši sasaucoties ar mūsu republikas notikumiem. Tematiski svarīgs un filmiski priekšzīmīgs, piemēram, ir žurnālā Nr. 30 ievietotais sīkats «Staļingradas HES celtniecība», — bet vēl ietekmīgāks tas kļūtu, ja blakus būtu parādīts Padomju Latvijas darbaļaužu devums šai lielajai komunisma celtnī. Šai ziņā tiecams ir vietējais sīkats «Lielajam komunisma celtnēm» (žurn. Nr. 31), ko uzņēmuši operatori Staļina premijas laureāts M. Sneiderovs un V. Vereščaks: Rīgas mašīnbūves rūpniecības darba procesiem seko gatavās produkcijas ceļš uz Amudaru un Karakumu.

Noteikti jācinās pret neizteiksmīgas vienvērdības, šampu ieviešanas žurnālos. Tas sevišķi izpaužas mūsu rūpniec un kolchozu attēlojumā. Ļoti bieži lieto šādu stereotipu shēmu: vispirms rūpniec vai kolchoza kopskats, tad kāds darba iecirknis, pēc tam aparāts garāmeļot parāda tuvplānā dažus attiecīgā kolektīva pīrmindniekus, beidzot vēl viena kopaina. Šas shēmas trāfārets liek arī tekstam būt tikpat sausam un šabloniskam. Sākumā pavēsti, par cik pārsniedzis plānu tas un tas kolektīvs, tad — cik normas veikuši tie un tie locekļi, beigās — ko viņi apņēmies panākt turpmāk. Piemēram var ņemt sīkatus «Pretī jaunām darba uzvarām» (žurn. Nr. 32) un «Vēlas mazgājamo mašīnu ražošanā» (žurn. Nr. 33), kurus abus uzņēmis operators M. Sneiderovs. Nekā nedod skatītājam tas, ka dažas sekundes uz ekrana parāda vienu darbinieku pēc otra, pie kam diktors noskaita: «Divas normas katru dienu veic virpotājs Ozoliņš, Evelētājs Timofejevs vairāk nekā divkārt pārsniedz maīņas uzdevumu. Stingri savu vārdu tur arī brigadieris Zibtkovskis: viņš maīņas uzdevumu ik dienas pārsniedz trīskārtīgi» (1. sīkats). «Reduktoru montētājs stachanovietis Arnolds Klūga ik dienas maīņas uzdevumu veic par 350 proc. Cecha labākais montāžas atslēdznieks Vladimirs Tarasenko izpilda trīs normas maīņā. Tikpat ražīgi strādā arī montāžas atslēdznieks Pēteris Marčenko» (2. sīkats). Droši var apgalvot, ka šeit skatītājam nekas nespēšas atmiņā. Viņš gribētu redzēt, kā šie izcilnieki nonākuši pie tik spožiem sasniegumiem, kāds ir viņu darba stils, kādi jauninājumi ražošanā, — bet tā vietā viņš saņem portretus ar katliem apgalvojumiem tekstā.

Bez šaubām, sīkātu ierobežotais apjoms rada milzīgas grūtības kā operatoram, tā montāžas režisoram. Tās var pārvarēt vienīgi tad, ja necenšas sīkātā ietilpināt par katru cenu vairāk materiāla — labāk lai tā ir mazāk, bet tas uzskatāmāk un ledarbīgāk attēlots. Attēlojuma pamēlenti nemitīgi jāatsvaidzina, meklējot arvien jaunus ceļus vietas atdzīvināšanai. Kā teicamus paraugus var minēt sīkatus: «Republikas labākais šoferis» (žurn. Nr. 28) — operators A. Gribermanis, «Ražas novākšana» (žurn. Nr. 30) — operatore I. Masa, «Labākie virpotāji» (žurn. Nr. 33) — operators Staļina

premijas laureāts V. Masa, «Novatoru devums» (žurn. Nr. 36) — operatore I. Masa. Šeit pīrmindnieku darba stils un attiecīgās nozares specifika atklāta īsti uzskatāmi, atmiņā paliekami. Krietni izdevušies arī vairāki I. Masas un V. Masa uzņemti sīkati ar bērnu dzīves un sporta tematiku. Montāžas dinamiskas un viengabalainības plāksnē no pedējā laika žurnāliem slavējamākie ir Nr. 31 (rež. I. Sapīro), Nr. 33 (rež. A. Jevsikovs) un Nr. 39 (rež. Staļina premijas laureāts H. Sulajins).

Jāpadomā arī to, vai arī kinokalo, ja kinematogrāfijā nebūtu vēra ņemams partijas preses izteiktais pārmērtums dramaturģijai, ka cilvēku rāda tikai ražošanā, bez viņa personiskās dzīves, individuālajām interesēm. Protams, kā jau teikts, kinožurnālu iespējas ierobežo divu trīs minūšu laiks, kas piešķirts katram sīklatam. Bet arī tie ir dažādas izejas: piemēram, vienā — samazināt sīkātu skaitu žurnālā, otra — izcelt sīkātā uz kolektīva fona vienu pīrmindnieku, parādot to plašāk gan darbā, kam ārpus tā.

Katrā ziņā šā norādījuma ievērošana uzliekama par pienākumu tam dokumentālajam žanram, kas apjoma ziņā ir nākamais — proti, kinoaprakstam. Sogad Rīgas studija laidusi klajā trīs šādas aprakstus: «Ledusjachtu sporta meistari», «Rīgas vagonbūvētāji» un «Viena no daudzām». Patiāban strādā pie aprakstiem «Kolchozu sporta biedrība «Vārpa» un «Liepājas metalurģi»: priekšdarbus veic aprakstu «Draudzības ugunis» (par trīs republiku kolchozu kopīgo hidroelektrostaciju pie Drīsvjatu ezerā) un «Tautas rakstnieka Andreja Upiša 75 gadī» uzņemšanai.

Par paraugdarbu šai žanrā var nosaukt īsfilmu «Viena no daudzām» (scenarija un teksta autors V. Jādins, režisors H. Sulajins, operators M. Poleskīšs). Šeit tēlotas Valmieras rajona Ļeņina vārdā nosauktā kolchoza lopkopē Elzas Skraustiņas darba gaitas. Kamēr skatītāja acis seko operatora lieliski uzņemtajiem dabas skaistiem, diktors stāsta par to, ka šai brīnišķīgajā apkaimē agrāk valdīja budži, nežēlīgi izsūkdami darbaļaudis. Viena no agrākajām budžu kalponēm Elza Skraustiņa, — kura tūlīt parādās uz ekrana, — šodien pārzina kolektīvās saimniecības lepmumu — lopu fermu, par kuras pašmāju līcinā nepārskaatāms govju bars raženās plāvās. Soli pa soli filma iepazīstina skatītāju ar Skraustiņas darbīdenu, skaidri un neuzbāzīgi atklāj viņas autoritāti darba biedreņu pulkā. Līdztekus vispusīgi apgaismotas jaunās lopkopības metodes, rādīts, kādā veidā Skraustiņa kopā ar savām biedrenēm tās apgūst gan teoretiski, gan praktiski. Mēs redzam bijušās kalpones tagadējo mītni, kuras iekārta izteic kā viņas turību, tā labo paumi un interešu vispusību: plaukts pilns vērtīgām grāmatām, pie sienām gleznas. Darbaļaudis izraudzījuši Elzu Skraustiņu par savu pārstāvi republikas Augstākajā Padomē: skatītājs seko viņas apmeklējumam pie Augstākās Padomes Prezīdija priekšsēdētāja K. Ozoliņa, raugās, kā biedrenes jūsmīgi sagaida viņu atgriezties no Rīgas, nolūkojas deputāte pieslūgti vēstuli klāstā. Spilgtu iespaidu atstāj sapulce, kurā Elzu Skraustiņu uzņem Ļeņina-Staļina partijas rindās: mēs dzīdam viņas savīļojuma pārpilno balsi, no visas sirds ticam viņas solījumam attaisnot sev veltīto uzticību. Ļoti izdevušies arī filmas izskaņā — saule slīd aiz apvāršņa, bet Elza Skraustiņa biedreņu pulkā dodas tikai uz priekšu, ar savu darbu cīnīdamās par vienmēr gaišāku nākotni, par komunismu.

Pagājušajā nedēļā Rīgā notikušā kinochronikas darbinieku konference visumā pozitīvi novērtēja mūsu studijas darbu šai nozarē. Norādīti arī trūkumi, no kuriem daļa atzīmēta šai rakstā. Konstatēts, ka studijai ir tālantiģi režisoru un operatoru kadri: gribētos gan piezīmēt, ka tie būtu vēl drošāk jāpapildina ar jauniem vietējiem spēkiem. Turpmāk gaidāms un prasāms, lai kinokalo darbs atbrīvotos no katra schematicma un virspusēības, atzvēn dīļāk un plašāk tverot tai skaito notikumu bagātībā, ko ik uz sola sastopam Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā.

V. Vitolds

Literatūras, mākslas un kinematogrāfijas darbinieki! Nenoģurstoši kāpiniet savas daiļrades idejisko un māksliniecisko līmeni! Radiet mākslas darbus, kas būtu mūsu lielās tautas cienīgi!

Sakarā ar Tautas rakstnieka Andreja Upīša 75 gadu jubileju

Andrejs Upīts kā literatūrzinātnieks un kritiķis

JANIS NIEDRE

Latviešu literatūras vēsturē Andrejs Upīts kā literatūrzinātnieks un kritiķis ienem tikpat nozīmīgu vietu kā Andrejs Upīts — rakstnieks. Allaž leklāstamies strādnieku šķiras vadītājas un organizētājas — revolucionārās socialdemokratijas, vēlākās komunistiskās partijas balsi, Andrejs Upīts neatbaidīgi cīnījies par realitisku, dziļi idejisku, augsti māksliniecisku un tautu audzināšu literatūru, kas «būs brīva literatūra, jo tā kalpos nevis baudu nogurdinātāi varonēi, nevis «augšējiem desmitūkstošiem», kas garlaikojas un sirgst no aptaukošanās, bet gan miljoniem un desmitiem miljoniem darbaļaužu, kas ir zemes zieds, tās spēks, tās nākotne». So Lēņina principu viņš ir centies realizēt dažādos latviešu tautas vēstures periodos: gan reakcijas gados pēc 1905., 1907. gada revolūcijas, gan masu revolucionāra pārceluma laikā un socialistiskās revolūcijas dienās, gan buržuaziskās diktatūras apstākļos Latvijā, gan arī mūsu dienas — socialisma īstenībā.

Priekšpadomju laikā Andrejs Upīts karoja par pilnasinīgu, realitisku literatūru, kas audzina darba tautas cīņas spēku, padomju laikmetā viņš aktīvi piedalījās socialistiskā realisma mākslas tālākā izkopšanā. Pēdējo četrus — piecus gadu laikā viņa sarakstītie apcerējumi par socialistiskā realisma problemām arī centrālajā presē atzīmēti kā vērtīgi devumi šo jautājumu tālākā risināšanā.

Andrejs Upīts ir uzrakstījis literatūras vēstures grāmatas par latviešu un pasaules rakstniecību, vairākas monogrāfijas un apceru kopojumus par realitisko mākslu, tās principiem un konkrētiem uzdevumiem attiecīgajā vēstures posmā. Viņš devis latviešu literatūrai mākslinieciski uzkrātās kritikas par deģenerējušos, marasmā nogrimušo mūsdienu buržuazisko literatūru, viņš sniedzis jo dziļas izcilāko padomju literatūras darbu analīzes. Andrejs Upīša «Latviešu jaunākās rakstniecības vēsture» divās daļās (par laiku no 1885. līdz 1920. gadam), kas iznāca 1921. gadā, viņa «Romana vēsture» (pirmais sējums — no sākotnes līdz feodālisma beigām, iznācis 1941. gadā), «Latviešu literatūra» (pirms daļa, par laiku posmu no 1885. līdz 1905. g., iznākusī 1951. gadā), viņa apceres «Realisms literatūrā» (1951.), «Ceļš uz socialistisko realismu» (1951.), «Par socialistiskā realisma principiem literatūrā» (1952.) un daudzie, tagad Kopoto rakstu 16., 17. un 20. sējumos ievietotie kritiķi un publicistiskie pētījumi un apcerējumi ir darbi, kam liela nozīme latviešu literatūras zinātnē un kritiķā. No šīm grāmatām un rakstiem latviešu literatūras darbinieki, tauta, tās jaunatne mācījās un mācās plevēties tādiem literatūras darbiem, kas padara viņus atziņām bagātākus, stiprina cīņās par dzīves grūtību pārvarēšanu, māca atsegt buržuazijas melus, kas lēvēti literāru darbu formā. No šiem avotiem latviešu rakstnieku audze mācījās dziļi ieskatīties literatūras veidošanās procesos, tie viņa leaudzināja lielu atbildību par dzīves patiesības atsegšanu savos darbos.

Visus Andreja Upīša literatūrkritiskos un literatūrzinātniskos rakstus apvieno viena galvenā doma: pati augstākā māksla ir realitiskā māksla. Pelnībā tā varējusi attīstīties tikai ar strādnieku šķiras nostāšanās cilvēces avangardā, jo tikai strādnieku šķira noteikti stāv par dzīves patiesības pilnīgu atsegšanu, viņai nav jāmaskojas, nav jāzīlēkas, nav jābaidās patiesības. Realistiskā literatūra ir tapusi un izaugusi, karojot pret ekspluatatoru šķiru mākslu, kura izkropļo dzīves īstenību. Tāds ir tās vispārīgais attīstības ceļš. Tā tas bijis arī Latvijā, «kur nemitīgās cīņās ir audzis un veidojies latviešu literatūras realisms». Realistiskā māksla, realistiskā literatūra prasa izkopt arvien jaunus, pilnīgākus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, tā prasa pielietot arvien jaunus stīlus, formas, kompozīcijas pagāmienu, jo tikai tā literatūra spēj iet kopā ar dzīvi, kas katru dienu kļūst daudzveidīgāka un bagātāka. Laikmetā, kad strādnieku šķira cīnījās pret kapitālismu, par savām tiesībām, realisms veidojās «neapgrūstošā cīņā ar kaujiniecisko nacionalistisko romantismu» un

realistiskā literatūra attīstījās «revolucionārā proletariata augošā un apaugļošā ietekmē visā, kas tautā dzīvs un dzīves spējīgs». Padomju īstenībā savukārt «socialistiskajam realismam nākas meklēt pilnīgi jaunus estētiskās izpausmes un izteiles līdzekļus un konstrukcijas tiem faktiem un parādībām, kas redzamas tikai socialistiskās dzīves īstenībā un kuras nepazīna un nevarēja pazīt visu iepriekšējo realisma laikmetu īstenībā un tās attēlotāja vārda mākslā».

Lai literatūras darbi pareizi atsegtu dzīvi, palīdzētu izprast to un varētu sniegt cilvēka-varoņa paraugu, kuram līdzināties vēlētos miljoni komunistu celtnieku, realistiskajai mākslai vienmēr jāmeklē pēc jauniem izteiksmes līdzekļiem. Uz to arī šobrīd aicina Tautas rakstnieks Andrejs Upīts padomju rakstniekus, tāpat kā viņš aicina priekšpadomju laikā demokratiskos un revolucionāros rakstniekus izkopt, padarīt pilnīgāku kritizētāju realismu.

Andreja Upīša literatūrkritika un literatūrzinātnieka darbs vērojami divi lielī periodi: viens aptver laiku posmu līdz 1940. gadam, otrs — padomju laikmetu.

Pirmajā no tiem A. Upīts latviešu literatūrā nopamato realismu kā vienīgi patieso, tautai vajadzīgo mākslu, kas sekmē tās attīstību. Viņš aizstāv realitisku tiklāb pret buržuaziskajiem ideāliem un formalistiem, kā arī pret vulgarizatoriem, kuri arī sakās esam realisti. Sajā sakarībā Andrejs Upīts kā literatūrzinātnieks veic latviešu un liela mērā arī pasaules literatūras vēstures materiālu izpētīšanu un pārvertēšanu.

Otrajā periodā, kas sakrīt ar paša Andreja Upīša kā socialistiskā realisma autora darbību, Tautas rakstnieks cenšas izveidot un padziļināt socialistiskā realisma teoretiskos pamatojumus, parādīt socialistiskā realisma mākslas tālākās attīstības jaunās iespējas. Padomju īstenībā viņš padziļina iepriekšējā periodā izdarītos latviešu un pasaules literatūras parādību novērtējumus.

Pirmā perioda literatūrkritiskajos un literatūrzinātniskajos rakstos Andrejs Upīts formulē realisma būtību, tā nozīmi dzīves patiesības atsegšanā. «Realisma galvenā īpašība tā, ka viņš turas iespējami tuvak dzīvei. Dzīves sarežģīto, daudzkrāsaino dažādību un tās loģiku viņš nemēģina rādīt, tikai parādības, faktus un stikums vārdams un virknēdams, bet izvēlēdamies cilvēkā un apstākļos tos raksturīgākos vilcienus, kas izskaidro šīs parādības». Viņš ne vien apgalmo literatūras izaugsmi no dzīves, bet arī rāda, kā literatūrai jāpalīdz tautas dzīves celšanā. A. Upīts uzsvē, ka rakstnieks tikai tad būs tautas audzinātājs, ja viņš savā mākslā saistīs ar progresīvo sabiedrības šķiru — strādniecību, un rakstis skaidri, hēmašloti, jo «darba tautas lēdja nēciēs žņaugus». Realistiskajai mākslai jābilstas uz kolektīvu, uz darba tautas kolektīva tieksmēm un atziņām. A. Upīts saka: «... ir plaša starp divām nesavienojamām sabiedrības daļām, starp divējiem rakstniecī-

bas virzieniem... diviem mākslinieciskās domas, sajūtu un darba tieksmes veidiem — starp kolektīvisko realismu un individualistisko romantismu.»

1914. gadā, rakstīdams par mākslas nozīmi tautas dzīvē, apkarodams buržuazisko individualismu — mākslas imitāciju un rotāju, A. Upīts saka: «Visos laikmetos un visās tautās māksla ir bijusi māksla savam kolektīvam» un: «Ārpus kolektīva nav individa; tie ir kolektīva airdspuksti, ko individs īpatni atbalso.»

Tāpat kā lielais krievu un visas pasaules proletariata rakstnieks Maksims Gorkijs, arī Andrejs Upīts prasa, lai realistiskā māksla būtu vienota ar tautu — strādnieku šķiru, ar tās mērķiem, jo «ista lielu ideju māksla var rasties tikai tajā tautā», kas strādā lielu idejisku darbu». Buržuazijas šķira, raksta A. Upīts, nav spējīga dot literatūrai idejiskumu, bet tikai mistiku, maldus, marasmu. Buržuaziskās Latvijas literatūru viņš nosauc par «skanošu tukšuma» literatūru.

Realistiskajai literatūrai kā vienīgajai patiesajai un idejiskajai mākslai vajadzīgi arvien jauni mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, jauni stila pagāmi. Buržuazijas rakstnieku pieņemieni, kas realisms arī tai laikā, kad buržuazija bija vēl progresīva šķira, ir nepilnīgi, tas nespēj dot pilnasinīgu dzīves atspoguļojumu. Šis realisms koncentrē savu uzmanību individa notēlošanai, bet istam realismam jāaptver ne tikai indivīdi vien. Jau 1924. gadā, vēl buržuaziskās Latvijas apstākļos, kad Andrejs Upīts atmaskoja un saustīja buržuaziskās romantikas un mistikas lebrukumus literatūrā, kad viņš karoja pret buržuazijas mēģinājumiem nožņaupt dzīves patiesības mākslu, rakstnieks izvirza prasību pēc masu tēlojuma literatūrā. «Masu tēlojuma problema, pēc mianām domām, stāv tagadnes literatūras kardinalo jautājumu centrā», viņš norāda, apcerēdams realistiskās literatūras turpmākos attīstības ceļus. Ja tautas masas ir vēsturē virzītājs spēks, tad arī literatūrā šīm masām jāparādās visā daudzveidībā.

Cinādamies par realismu, par realistiskās literatūras teoretisko principu iedziļināšanu, Andrejs Upīts apgūst enciklopediskas zināšanas, apgūst kolosālu pasaules literatūras materiālu, kuru viņš, kritiski vērtēdams, sistematizē, sarakstot savas literatūras vēstures. Tiklāb latviešu, kā pasaules rakstniecības jautājumos (piemēram, kopā ar R. Egli sastādītās «Pasaules rakstniecības vēstures» četras grāmatas) Andrejs Upīts allaž aplūko rakstniecību kā dzīves īstenības atsegumu. Viņš pasvīturo, ka atsevišķi rakstnieki un viņu darbi nozīmīgi ar to, ka rakstnieks parāda, «ka patiesais skalstums un spēks un vērtība ir pašas dzīves patiesībā, ne pasākā, māpos un utopijā». Turoties pie šāda principa, A. Upīts savās rakstniecības vēsturēs pa jaunam izskaidro plašus materiālus un faktus, saasina visu vērību uz realistiskās literatūras tapšanu un izveidi.

Kā ļoti svarīgu žanru realistiskās literatūras laukā A. Upīts analizē ro-

manu. Tā izaugsmes apēkatam viņš veitti plašu monogrāfiju, ievērojamu pētījumu pasaules literatūras zinātnē: «Romana vēsture». Protams, dzīvodams buržuaziskās Latvijas apstākļos, atrauts no krievu padomju zinātnes saņēmumiem, no marksisma-leninisma teorijas grāmatām, Andrejs Upīts šajās apcerēs ne vienmēr bija pasargāts no dažām kļūdām un nepilnībām spriedumos. Sodiens, padomju iekārtā, paškritiski vērtēdams savus tā laika literatūrzinātniskos un literatūrkritiskos darbus, viņš saka: «Nepilnības, trūkumi un kļūdas visos tajos celšanās aiz vēl nepietiekami nostiprinātas marksistiskās literatūrizprātnes un vērtējuma metodes, bet galvenā kārtā aiz neiespējas buržuaziskās Latvijas apstākļos kaut cik plašāk un pilnīgāk piekļūt krievu padomju literatūras pētniecībai, teorijai un kritikai». Un tomēr — ar visiem šiem autora uzrādītiem trūkumiem šīs grāmatas un apceres ir latviešu literatūrā pirmais ļoti nopietnais latviešu un citautu rakstniecības vērtējums. Jau ar priekšpadomju laikā radītajām literatūras vēsturēm un monogrāfijām Andrejs Upīts sāk veidot latviešu literatūras zinātni.

No Andreja Upīša literatūrkritika un literatūrzinātnieka darbiem Padomju Latvijas apstākļos bez literatūras vēsturēm nozīmīgākie ir viņa raksti par socialistiskā realisma principiem, par socialistiskā realisma literatūras saņēmumiem, par atsevišķu rakstnieku darbiem. Rakstu kopojumā «Ceļā uz socialistisko realismu» viņš, starp citu, lielu vērību veitti rakstnieka «amata sūkumiem», rakstnieka prasmi pasa-cit savu domu viņam vienam raksturīgā, turklāt nemākslotā, daļēkanīgā valodā, viņa prasmi tēlot ar vārdiem. Latviešu padomju rakstniekiem A. Upīts nemitīgi atgādina mācīties pazīt dzīves īstenību, atsegt to arvien jauniem vārda mākslas līdzekļiem. «Amatam nepieciešami» darba rīki rakstniekam jāpagatavo pašam, pie tam katrā nākamajā darbā vecos pārkonstruējot, papildinot un pielietojot jaunajai vajadzībai... Reiz lietotais jāuzasina tā, it ka tas tikai pirmoreiz tiktu lietots», — raksta A. Upīts. Socialistiskais realisms ir realistiskās mākslas augstākais saņēmums, tālāb rakstniekam, kas strādā ar socialistiskā realisma metodi, saka Andrejs Upīts, ir sevišķi jāizkopj tēlošanas māksla, gleznošana vārdiem. «Iztēk-smes tēlainība un aīnavība ierosina asāk un kritiskāk ielūkoties kādā atsevišķā notikumā, faktā vai parādībā, samēkiet tās celopus un paredzēt sekas, tā audzi-not autora paša vērojuma un vērtējuma prasmi, bet lasītājam vienkārsa sausa apraksta vai pavēstījuma vietā parāda dzīvi, krāsainu, konkrētu gleznu, iespāidīgāku nekā sašutumā pilni stroste-jumi.»

Lai socialistiskais realisms nemitīgi attīstītos līdz dzīvei, katrām jaunam socialistiskā realisma literatūras darbam jābūt pilnvērtīgākam par iepriekšējo arī formā, jo mēs zinām, ka mākslā formai pieder aktīva loma idejas

lemieošanā. Tālab arī Andrejs Upīts ir tik prasīgs pret atsevišķiem autoriem, kas devuši pat pašus vērtīgākos latviešu padomju literatūras darbus. Viņš atgādina rakstniekiem nemitīgi mācīties, apgūt marksisma radošos principus, zināšanas dažādās disciplīnās, kā arī iedziļināties literatūras teorijā.

Literatūrkritiskajos un literatūrpētnieciskajos rakstos par socialistisko realismu Andrejs Upīts sniedz daudz vērtīgu atziņu arī realisma un romantisma izpratnē. Balstīdamies uz savām plašajām zināšanām pasaules literatūrā, apsvērdams katru nozīmīgāko krievu un citu padomju tautu autoru rakstu literatūras jautājumos, viņš pasvīturo, ka socialistiskā realisma māksla ir teoretiskos vērtējumos ir jāatbrīvo no pagātnes realisma un romantisma apvienošanas prasījuma, jo «Dzīves dinamiskas izpaudējs socialistiskais realisms līdzās esošā realistiskajiem notēlojumiem rada arī topošo, nākamo, cīņā iegustamā augošo veidu».

Romantisms pasaulēs literatūrā Andrejs Upīts redz citādāku nozīmi nekā to līdz šim formulējuši daudzi citi rakstnieki un literatūras pētnieki. Romantisms ir nozīmīgs tikai par tik, par cik tas noteiktā vēstures laikmetā palīdzējis ardiēt aiz vecuma sacietējušas, reakcionāro šķiru uzturetās tradīcijas un formas... «Romantisma pionieriem», — uzsvē A. Upīts, — pieder neapstrīdams, jau plemnētais nopelns klāstisma sāstingušo tradīciju sagrušanā un mākslas atsvābīnāšanā no feodālā gaila uzmauktās kor-sētes un krinolīna. Taisni kā literāral revolūcijai romantismam piekritusi ievērojama loma.» Ar bagātīgiem pasaules literatūras faktu materiāliem A. Upīts parāda romantiama attīstību, tā lomu un nozīmi attiecīgos laikme-tos un šo laikmetu sabiedriskajās un ideoloģiskajās cīņās.

Cenzdamies parādīt realismu kā attīstībā nemitīgi arvien augstāk sniedzošos mākslas metodi, Tautas rakstnieks daudz strādājis pie tā vēsturiskās izveides apcerēšanas. A. Upīts neapšaubāmi padarījis bagātākus mūsu zināšanas par realismu mākslā, lai arī daži detaļu jautājumi, piemēram, terminoloģija, liktos vēl diskutējami.

Andreja Upīša lielākais literatūrzinātniskais darbs, kas uzrakstīts pēdējos desmit gados, ir viņa «Romana vēsture» turpinājums, kuram, iznākot atsevišķā grāmatā, būs liela teoretiska un praktiska nozīme, tāpat arī viņa «Latviešu literatūra», no kuras 1951. gadā publicēts tikai pirmais sējums. «Latviešu literatūra» Andrejs Upīts raksturo ārkārtīgi spilgtas literatūras parādības, sniedz klasiskus rakstnieku portretus, apgalmojot to dzīvi un darbību uz sava laika sabiedrisko notikumu fona laika posmā no 19. gadsimta 80. gadiem līdz strādnieku kustības uzplūdim pirmā pasaules kara priekšvakarā. Ja arī laikmeta un literatūras vispārīgā raksturojumā 19. gadsimta beigās un daļēji runājam arī par dekadenci A. Upīts vietumis atkāpjas no vispār pieņemtās terminoloģijas, tad pašas literatūras analizē, atsevišķu rakstnieku vērtējumos Tautas rakstnieks radījis zinātniska apcerējuma paraugu. Katram latviešu rakstniekam ierādīta viņa istā vieta literatūras vēsturē, atsegtā viņa darbu izaugsme no sava laika tautas dzīves, sabiedriskajam kustībam, cīņām, atsegtā atsevišķu daļdarbu ietekme uz tautu, tās uzskatu attīstību. Un jo sevišķi vērtīgi ir tas, ka «Latviešu literatūrā» Andrejs Upīts latviešu rakstniecību allaž tver sabalsojumā ar lielās krievu tautas literatūras parādībām tai laikā, ar Latvijas darbaļaužu cīņām krievu darbā tautas brālīgajā atbalstā.

Andreja Upīša «Latviešu literatūra» pirmā grāmata ir reizē zinātnisks un arī mākslas darbs. Autors te sniedz lielsku paraugu tam, kā zinātnieki spriedumi jāizteic emocionālā, tēlainā valodā.

Andrejs Upīts ir liels mākslinieks un arī liels zinātnieks. Zinātnieks viņa nav nošķirams no mākslinieka un mākslinieks no zinātnieka, tāpat kā Andrejs Upīts pats nav atdalāms no tā progresīvā un dziļā, ko Latvijas darbaļaudis, kuru domas un centienus viņš izteic, ienesuši cilvēces kultūras dārgumu krātuvē.

* V. I. Lēņins, Raksti, 10. sēj., 30. lpp.
* A. Upīts, Kopoti raksti, XVII sēj., 461. lpp.

* A. Upīts, Kopoti raksti, XX sēj., 573. lpp.
* «Karogs», 1952. g., 9. nr., 1004. lpp.
* A. Upīts, Kopoti raksti, XVII sēj., 642. lpp.
* Turpat, 483. lpp.

* Turpat, 491. lpp.
* Turpat, 556. lpp.
* Turpat, 557. lpp.
* Turpat, 619. lpp.

* Turpat, 8. lpp.

* A. Upīts, Kopoti raksti, XX sēj., 309. lpp.

* «Par socialistiskā realisma principiem literatūrā», Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas «Valodas un literatūras institūta raksti», I. 1952. g., 111. lpp.

Zinātnisko iestāžu un augstskolu darbinieki! Visnotaļ attīstiet zinātniski pētniecisko darbu! Drošāk izvērsiet radošu kritiku un paškritiku zinātniskajā darbā! Stipriniet zinātnes sakarus ar ražošanu, uzlabojiet un paplašiniet specialistu saģatavošanu tautas saimniecībai un kultūras darbam!

(No PSKP CK Aicinājumiem Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienā)

* Turpat, 105. lpp.

* Turpat, 42. lpp.

Par Rīgas Pilsētas laukuma projektēšanu

Pādomju Latvijas arhitektiem pašlaik veicama nopietns uzdevums — ja-rekonstruēt Rīgu, kas vīduslaikos un kapitalisma apstākļos attīstījies stichiski. Rekonstrukcijas gaitā jānovērš pagātnes trūkumi, saudzīgi saglabājot un attīstot senās celtniecības kultūras māklinieciskās vērtības, ko daudzos gadījumos radījuši latviešu tauta, Svarīgākā sastāvdaļa šajā uzdevumā ir radīt pilsētas centrālo ansambli sistēmu un vispārīgu izvēlot Pilsētas laukumu vācu fašistu sagrautajā Vecrīgas rajonā.

Patlaban arhitekta J. Vasiļjeva vadībā beidz projektēt šo laukumu

Leņina ielas iezīja pie Daugavas. Jau pieteikami skaidri izkristalizētais laukuma atrisinājums apjomu un telpas plānojuma ziņā tomēr modina nopietnas bažas par šā ļoti svarīgā ansambļa likteni. Tāpēc kļūst gluži nepieciešams, lai atklātībā apspriestu ar šā laukuma izveidošanu saistītās problēmas.

Ko grib no projekta pasūtītājs?

Rīgas pilsētas Izpildu komitejas apstiprinātā uzdevuma pusotru lappusi garajā tekstā ir pedantiski skumainību noteikti laukuma un tā atsevišķu elementu gabarīti, kategoriskie nolikumi aizliegti kādu no esošajām ēkām, noteikti prasīti apbūvēt brīvo telpu kreisajā pusē, raugoties no ūpes, norādīts, cik stāvus augsts var būt arhitektūras piemineklis — Pēterbāznicas «aizsēģis», cik metrus sāpus var novirzīt no tīla ass, pieprasīts nojaukt Rātsnāma paliekas utt. Rodas iespaids, ka uzdevuma sastādītāji jau detalizēti, līdz pēdējam stiklam izvēlējušies, kādam jābūt šim laukumam. Bet projekta autori nevar piekrist, ka viņiem uzspiezt atsevišķas detaļas, kam vēl trūkst atrisinājuma visumā. Vēl vairāk, viņi nav vienīgi prātīgi ar uzdevuma principālajām nostādnēm, kas slēpjas aiz šīm detaļām.

Nevar piekrist tam, ka Pilsētas laukumam, kā tas norādīts uzdevumā, būtu tikai vietēja nozīme, jo tas taču atrodas pašā pilsētas centrā, pie tās šūpuļa — Daugavas un galvenās magistāles — Leņina ielas krustojuma un katrā ziņā ir centrālajā vietā visas pilsētas «sirds», tas panorāmā. Nesūstot par galveno, tam neapšaubāmi jābūt ar pilsētas mēroga nozīmi. Līdz ar to laukuma arhitektūrai jāņem vērā visas no šāda tā stāvokļa izrietošās konsekvences.

Nevar piekrist laukuma platības mākslīgai ierobežošanai, kas paredzēta tikai tāpēc vien, ka tas nedrīkstot «konkurēt» ar Republikānisko laukumu, kas atrodas 800 m attālumā, lejpus Valdemara tilta, un tāpēc pārvērst to par nenozīmīgu laukumiņu, kas būtu pieteikams vienīgi pilsētas satiksmes problēmas atrisināšanai. Jau paši uzdevumi, kuriem kalpos šie laukumi, to saturs padara tos tik dažādu, to atšķirīgu nozīmīgu ziņā, ka izvēlēšanās no konkurences ir pilnīgi atrisināma, nemaz nekaitējot Pilsētas laukumam un tādai arī visai pilsētas centra kompozīcijai.

Projektēšanas uzdevuma galvenā neļaimē ir tā, ka tajā trūkst skaidru norādījumu par laukuma lomu pilsētas kompozīcijā, par tā uzdevumu un saturu. Uzdevuma autori vienkārši izvēlējušies izvirzīt projektētājiem noteiktu ideju, kas būtu vadoša visu pārējo uzdevumu atrisināšanā. Dabiski, ka šis apstāklis, ka arī pilsētas galvenā arhitekta kategoriskā prasība bez ierunām izpildīt iepriekšējos noteikumus, bija par temeslu vairākiem principāliem trūkumiem projektā.

Kā būtu iespējams labāk traktēt Pilsētas laukumu, pastāvot priekšnoteikumiem, ka tas Daugavas krastā Citadeles rajonā tiks izveidots Republikāniskais laukums?

Ja Republikāniskajam laukumam jākalpo par republikas galvaspilsētas administratīvo un politisko centru, tad Pilsētas laukuma uzdevums — kļūt par sabiedriski kulturalu centru. Šāds tā saturs pieteikams, lai radītu spēcīgu kompozīcijas mezglu, kas atbilstu laukuma centrālā stāvokļa prasībām pilsētas kompozīcijā. Minētā saturs dēļ ansamblis labi saskapojas ar pilsētas veco kodolu, kurā atrodas daudzi vēstures, kā arī arhitektūras mākslas pieminekļi. Bez tam pašā šai apkaimē ir spēcīgi arhitektūras līdzekļi vecā un jaunā harmonijas kompozīcionālā notiprināšanai. Vienīgi balstoties uz izveidojušos arhitektūras ansambli, uz tā labākajiem, spēcīgākajiem komponentiem, var sasniegt nepieciešamos rezultātus jauna laukuma kompozīcijā. Tāpēc principiālā nostādne jāatjauno, piemēram, par Pēterbāznicu vajadzētu būt tādal: šis ļoti ievērojams archi-

Pieredzes apmaiņai veltīta konference

No 27.—31. oktobrim Rīgā notika Maskavas, Leningradas, Minskas, Tallinas, Viļņas un Rīgas kinostudiju darbinieku pieredzes apmaiņai veltīta konference. Tajā apsprieda hronikalās un dokumentālās kinematogrāfijas jautājumus, noskatījās un izlīdzāja minēto kinostudiju jaunākos ražojumus.

LPSR Kinematogrāfijas ministru vietnieks A. Horoševskis norādīja uz tiem lielajiem uzdevumiem, ko partijas XIX kongresa direktīvas izvirza mākslas darbiniekiem, tām iespējām un perspektīvām, kas paveras jaunajā pieeģē kinematogrāfijai.

Vissavienības Dokumentālo filmu ražošanas Galvenās pārvaldes priekšnieks Staļina premijas laureāts A. Lebedevs savā pārskatā ziņojumā izvirzīja konkrētus uzdevumus, kas jāveic redaktoriem, režisoriem un operatori, lai kinožurnāli un īsfilmas tematiski aptvertu padomju dzīves daudzpusību un dokumentētu svarīgākos notikumus. Padomju skatītājs prasa un viņam ir tiesības prasīt maksimāliiski un idejiski augstvērtīgus, saturā bagātus un interesantus kinožurnālus un filmas. Tām jābūt arī augstā tehniskā līmenī. Kā piemērus viņš minēja ar Staļina premiju apbalvotās dokumentālās īsfilmas «Padomju Latvija», «Padomju Igaunija», «Kiroviesi» (Leningradas kinostudijas ražojums). Filma stāsta par Kirova vārda nosauktās rūpnīcas darbajaudu, u. c. Ļoti interesanti savas republikas īpatnējo, raksturīgo seju atsedz īsfilma «Padomju Jakutija». Šeit režisors un operators pratuši atkāpties no parastās shēmas, kas kā trūkums atzīmējams arī tik labai filmai kā «Padomju Latvija».

Dokumentālo filmu Centrālās studijas galvenais redaktors V. Osmigins referēja par sīzētu uzņemšanu Vissavienības žurnālā «Jaunākie notikumi». Demonstrējot konkrētu materiālu, viņš parādīja atsevišķo kinostudiju sasniegumus un galvenos darba trūkumus.

Tā no Rīgas studijas šīnī gadā nav saņemts neviens sīzēts par kolchozu temu, bet veseli seši par notikumiem sporta dzīvē. Vietējo kinostudiju uzdevums ir rūpēties par savas republikas vispusīgu parādīšanu uz Vissavienības ekrāna. Kā izdevušos referents minēja Rīgas kinostudijas operatora ūņemto sīzētu par rūpnīcu VEF. Sīnēronā ierunātās sarunas un darba mehānismu troksnis skatītāju leveda tiešajā rūpnīcas atmosfērā. Atsevišķas epizodes, kurās dzirdam uz ekrāna redzamo cilvēku balsis, ne tikai atdzīvina sīzētu, bet tā izteiktos vārdus skatītājs ūņem daudz atsaucīgāk nekā nepārtraukto diktora tekstu. Nepilnīgi un schematiciski veidojis savu sīzētu «Pie Pūres selekcionāriem» Rīgas kinostudijas operators V. Galis. Šā reportāža par selekcionāru darbu nekādi neatspoguļo šīs zinātniskās iestādes svarīgos atklājumus un to nozīmi lauksaimniecībā.

Par savu darba pieredzi, ūņemot sīzētu Vissavienības ekrānam, runāja Rīgas Mākslas un hronikālo filmu kinostudijas operators Staļina premijas laureāts V. Mass.

Aktuālas problēmas referāts «Par kino žurnāla «Padomju Latvija» plānošanu» risināja Rīgas Mākslas un hronikālo filmu kinostudijas režisors Staļina premijas laureāts H. Sulatins. Viņš asi vērsās pret šabloniskiem un vienmuļiem kinožurnāliem, prasīja vēl vairāk rūpēties par kinematogrāfijas radošo darbinieku — redaktoru, režisoru, operatoru u. c. Idejiski politisko audzināšanu.

Kā kinožurnālā attēlot lauku dzīvi, pastāstīja Baltkrievijas PSR režisors J. Sulmanis. Operatoram jāprot saskatīt padomju laukos visu jauno, vērtīgo un tas pēc iespējas interesantāk, uzskatāmāk jāparāda uz ekrāna. Sevišķa vērība jāpiegriež darba pirmrindnieku metožu popularizēšanai.

Vairāku studiju operatori dalījās pieredzē par svētku kinohroniku, svarīgu notikumu filmēšanu utt. Plašajās debatēs tika atrisinātas daudzas svarīgas dokumentālās kinematogrāfijas problēmas, skatīti arī kinoscenāriji radīšanas jautājumi. Nozīmīgu vietu konferencēs gaitā iņēma visu klātesošo kinostudiju jaunākās produkcijas demonstrēšana un sīka analīze. Delegāti atzīmēja arī tehniskās bāzes un aparātiskas nepilnības atsevišķās kinostudijās un prasīja visātrākā laikā to likvidēt. Konferencē izvirzījās prasība palielināt žurnālā filmas metražu, t. i., atļaut to veidot garāk.

Pieredzes apmaiņai veltītā konference bija ievērojams pasākums, kas noteikti palīdzēs celt mūsu padomju kinematogrāfijas līmeni.

E. Pučins

Jakubs Kolass — cīnītājs par mieru

(Sakarā ar viņa dzimšanas 70. gadadienu)

Viena no baltkrievu mūsdienu literatūras pamatlicējiem — Baltkrievijas PSR Tautas dzejnieka Jakuba Kolasa (dz. 1882. g. 3. novembrī) daļdrade aptver turpat pusgadsimtu ilgu poemu baltkrievu tautas vēsturē. Tā ir nozīmīga gan dzejnieka izvirzīto problēmu un tematu skaita un svarīguma ziņā, gan savā idejiskuma, tautiskuma, partejiskuma un revolucionārās mērķiecības, daudzo literāro tēlu psiholoģisko raksturojumu dziļuma ziņā, gan, visbeidzot, savu māksliniecisko vērtību un žanru daudzveidības ziņā.

Dzejnieks-patriots J. Kolass savas literārās darbības posmā pēc Lielā Oktobra veltījis ļoti daudz vārsmu mūsu Padomju Dzimtenes aizsardzībai. Mierlaika celtniecības gados, kad uz pilsoņu kara atstātajām drupām un postajām izauga varena socialistiskā lielvalsts, viņš nemitīgi atgriezās padomju laudis būt modriem un vienmēr pilnīgi gataviem ar ieročiem: rokas atvairītu kuru katru uzbrukumā, ar ko negadīti gribēja pārsteigt padomju zemi izdevīgā brīdī tās nīkākā leinādnīki — imperialistiskie plēsoņi. Lielā Tēvijas kara skaudrajos gados Jakuba Kolasa dedzīgie, liesmainie vārdi iedvesmoja padomju karavīrus, partizānus un hitleriešu okupētās Baltkrievijas iedzīvotājus bezbailīgi un nesaudzīgi cīnīties pret fašistiskajiem iebrucējiem. Bārgi un vareni skan dzejnieka balsis arī tagad, saucot mūsu lielās daudznaču Dzimtenes un visas pasaules tautas cīnīties pret ASV, Anglijas un Francijas imperialistu noziedzīgajiem nodomiem. Viņš aicina un iedvesmo nosargāt mieru, neļaut iekurt jauna pasaules kara ugunsgrēku.

J. Kolasa lielākie darbi, kas tieši veltīti cīņai par mieru, ir viņa stāsts «Purvs» (1933. g.), pēc kura motiviem autors 1939. gadā uzrakstīja lugu «Poļesjes gārsās», un luga «Karš karam» (1938. g.).

Stāsta «Purvs» pamattema ir baltkrievu partizānu varonīgā cīņa pret baltpoļu okupantiem 1920. gadā, tā ideja: darbajaužu masu cīņa pret interventiem un iebrucējiem nenovēršami pāraug šķiru cīņā par socialistisku teikārtu; stāsta darbība norisinās kādā no Poļesjes nomalajiem rajoniem, ko okupējuši baltpoļi.

Atsedzot Antantes imperialistu perinātos iekarosānos plānus un lomu, kādu viņi bija ierādījuši karā pret Padomju Savienību panu Polijai, autors stāsta, ka Baltkrievijā sākas un izvērsās plašumā cīņa pret iebrucējiem, kas bija uzspieduši baltkrievu tautai nacionālās nebrīvības jūgu un veco leinisto kārtību.

Stāstā risināti divi temati: viens no tiem, ja tā varētu teikt, ārējais — šīs cīņas attīstība no stichiskiem atsevišķiem protestiem līdz plašu masu organizētajai revolucionārajai cīņai, un otrs, iekšējais — šīs cīņas dalībnieku idejiskā, politiskā un garīgā izaugsme tas kalvē. Autors parāda, kā vecēvs Talaša, kas sākumā nemaz nav pat sapratījis, «kāpēc karš, revolūcija, atkal karš?» — nonāk pie pārliecības, ka «tauta jāpuleina un jāceļ lielajam kara gājienam pret bēdēm un varmākām», nodibina sakarus ar Sarkano Armiju un kļūst par partizānu komandieri. Kopš tā laika, partizānu cīņai vērsoties plašumā un iegūstot visas tautas sociālā revolucionārās cīņas raksturu, izaug arī pats vecēvs Talaša. Viņš atbrīvojas no individualisma paliekām, viņa uzskati par notikumiem kļūst plašāki, norūdās viņa griba uzvarēt un kļūst atzvēten stiprāka viņa ticība uzvarai. Viņš sāk saskatīt brīvības cīņas lielo mērķi, beigās viņu vada un viņa rīcībā nosaka nevis atbēdība, bet šķīries nesamierinātība.

Sā pāraugšanas procesa sirds un prāt stāstā ir Nevidnijs — strādnieks, komunist, boļševistiskās pagrīdes organizētājs un vadītājs. Aicinājumā partizāniem viņš izsaka padomju cilvēku miera centienus: «Mēs karojam ne jau tāpēc, lai sagrābtu svešās zemes, mūs piespieda karot, aizstāvēt savu dzimteni, savu varu.»

Šī stāsta vērtība neaprobežojas ar nozīmi, ko tas leguva Lielā Tēvijas kara laikā, kad baltkrievu partizāni, kas bija ar stāstu iepazīnušies jau pusaudža gados, centās kļūt līdzīgi tā varoņiem un vispārīgs vecēvam Talašam (Poļesjes ciema zemniekam Vasiļijam Isakovičam Talašam), kurš tolaik, tāpat kā 1920. gadā, stāvēs tautas atbēdē rindās. J. Kolass atklāj sociālās revolūcijas radošo jēdabu: tā apgalmo cilvēka dzīvi ar cildenu, augstu mērķi, tā atjauno viņu un gatavo sociālisma celtnieku augstajai misijai. Un līdz ar to viņš it kā izskaidro, kāpēc tik varonīgi cīnās pret svešzemju iebrucējiem Korejas, Vjetnamas, Malaijas un citu imperialistiskās verdzības jūgā nomāktu zemju brīvību mīlošās tautas. Attēlojot okupācijas šausmas un parādot okupantu un to rokaspulšu zveriskās sejas, autors atsedz viņu metožu nelietīgo, zemisko būtību. Viņš liek saskatīt, kā tie slēpj savus iekāršanas un verdzinašanas plānus aiz liekulīgām, viltus pilnām frazēm par nepieciešamību aizstāvēt tā ēuucamo «Eiropas brīvību un demokrātiju» no «komunisma uzbrukuma». Kolass spītīgi parāda, kāpēc viss labākais un veselīgākais ikvienā tautā protestē pret imperialistiskajiem kariem un ceļas cīņai pret miera ienaidniekiem.

Lugu «Karš karam», kas pieslējas Vsevoloda Ivanova pazīstamajai lugai «Pirmā jātnieku armija», pirms Lielā Tēvijas kara ar panākumiem ūzveda J. Kolasa vārda nosauktajā Baltkrievijas Valsts drāmas teātrī vienā laikā ar viņa lugu «Poļesjes gārsās». Tās pamattema ir darbajaužu masu cīņa pret imperialistiskajiem kariem, lugas ideja: šī cīņa ir sēkmīga vienīgi tad, ja tā pāraug cīņā par socialismu; lugas darbība aptver pirmā pasaules kara notikumus.

Lugas sākumā tās personāži dažādi reaģē uz mobilizācijas izsludināšanu kļūs Baltkrievijas ciemā. Jau šajās replikās ciema zemnieku sapulcē autors atsedz, ka viņiem ir dažādas attieksmes pret karš, ka ikviens per to spriež, vadoties no savām domām un interesēm:

— Mobilizācija nozīmē karu. Ne jau pirmo reizi mūsu pārliecīgajai armijai satricējis ienaidnieks. Esiet varoņi! Es esu kopā ar jums, — runā zemstes priekšnieks.

— Klusē! Cepures nost! Keizara dekrets! — bauro uradņiks, vicinādams pētli.

— Zemstes priekšnieka kungam taisnība. Vajag aizstāvēt mūsu zemi, — piebalso kulaks.

Bet zemnieku pulkā dzird citādas domas, tur valda cita noskaņa:

— Nu, ko tur, ja jau karot, tad jākarot, bet ka tikai no šā kara vienam otram nemetas karsti vai auksti...

— Ja karš pirmajām lodēm preti būtu jāiet tiem, kas karu sāk, tad varbūt kara arī nemaz nebūtu, — sāka pēc sapulces zemniekiem bljušais politiskais trimdnieks Aļess.

Visā lugas darbības ritējumā, frontes un ciema dzīves ainās J. Kolass dziļi patiesīgi un pārliecinoši parādījis, kā ar karēvju boļševiku starpniecību terakumos nokļuva patiesība par karu, kā pakāpeniski karavīru masā izauga aizsardzības un pacifistų izplatības nookāpas, kā komunistiskās partijas vadībā revolucionarizējās karēvju frontē un darba zemnieku masas aizmugurē.

Un kad lugas beigās tajā pašā ciemā Sarkanās gvardes nodaļa sakāva baltgvardu bāndu, ko vadīja bljušais zemstes priekšnieks, un kad nodaļas komandieris griežas pie zemniekiem ar šādiem vārdiem: — Karš par mūsu brīvību, par mūsu laimi vēl nav beidzies, tas tikai sākas, — atbildot uz to, jau atskanēja balsis:

— Mobilizācija? Tā ir mūsu pašu, savēja.

— Pierakstiet mani!

Problema par vispasaules slaktiņa pāraugšanu pilsoņu karā, talsnīgā karā, šīs vēsturiskās procesa, ko J. Kolass telcamā atspoguļojis lugā «Karš karam», šodien iegūst jaunu, aktuālu nozīmi, bet Krievijas strādnieku un zemnieku revolucionārās cīņas ūzvara pilsoņu karā ir bārgs brīdinājums jauna pasaules kara kurnatājam.

Y. Piguļevskis

«Otello» Akademiskajā Dramas teatrī

ILZE KURMITE

Alzviens lielāks gadu skaits mūs šķir no tā laika, kad dzīvojis un darbojies Šekspīrs, bet viņa cienītāju pulks turpina augt. Mūsu dienas radušās jaunas attiecības pret Šekspīru. Varbūt nekad nav bijis tik skaidrs kā tagad, ka Šekspīrs ir ne tikai ģeniāls dramaturgs un dzejnieks, bet arī liels dzīves skolotājs. Šekspīra mīlestība uz cilvēku, viņa humanisms padara to sevišķi tuvu un saprotamu mūsu zemes ļaudīm.

Gandrīz trīsarpus gadu sinim pagājuši, kopš uzrakstīts un pirmoreiz izrādīts «Otello» (1604.). Tā ir viscieņākā Šekspīra trāģedija, kurā viņš parādījis ārkārtīgu meistartību raksturu zīmējumā un vissīkākā psiholoģisko nianšu notēlojumos.

Mūsdienu buržuāziskajos reakcionārajos teātros Otello traktē kā bīstamu «mežoni», no kura jāuzmanās. Lūk, kā izpaužas rašu naida politika! Šekspīra darbība bija un arvien paliek idejiskas cīņas lauks.

Padomju teātris Otello tēla traktējuma pamatā liek Puškina atziņumu: «Otello pēc dabas nav greizsirdīgs — tieši otrādi, viņš uzticas cilvēkiem.»

Katrs teātris vērs skatu uz «Otello», un visu laikmetu un tautu aktiera-trāģiķa lielākais sapnis — kādreiz tēlot Otello. Padomju teātri «Otello» ir vienā no visvairāk izrādītām Šekspīra trāģedijām.

Lielu interesi skatītājos radīja vēsts, ka arī uz latviešu teātra skatuves pēc tik ilgiem laikiem ierunāsies Šekspīra trāģedijas varoņi. Radās arī šaubas — vai mums ir iespējas izvēlēties patiešām pilnasinīgus Šekspīra tēlus, lai izrādē kļūtu par lielu notikumu mūsu mākslas dzīvē. Mēģināsim izsekot izrādē, izjust un saprast teātra veiksmes un neveiksmes.

Akademiskajā Dramas teatrī «Otello» inscenējusi Nopelniem bagātā mākslās darbiniece, Staļina premijas laureate Vera Baluna, asistējot Alfredam Jaunušānam. Par sava darba pamatu viņa ņēmusi Staņislavska «Otello» režijas plānu, ietilpši un prasmīgi izdarot ainu saīsinājumus, sakārtojumu un tekstā svītrojumu, iedama radošu meklējumu ceļu. Kolektīvs izrādē tēlicis daudz radošā spēka, neatlaidīgas gribas un guvis zināmus panākumus.

«Otello» izrādē liktenis teātros atkarīgs no titullomas tēlotāja. Tas arī noteic — būt vai nebūt pilnvērtīgai izrādē.

Rīgas skatītāji savā laikā iepazīnušies ar diviem Otello tēlotājiem — ar Mordvinovu Maskavas Pādomes vārdā nosauktā teātra viesizrādēs 1951. gadā un ar Ivanovu Viļņas Krievu Dramas teātra viesizrādēs šā gada vasarā.

Mordvinovs ļoti lielu uzmanību pievērš tēla formai: skaistas, plašas kustības, izteiksmīgas pozas, plastiski žesti. Šie ārējie efekti dažkārt aizēno jūtas, tēls lielā mērā zaudē emocijas, darbības iekšējo pamatojumu. Aktieris pirmkārt uzsver iemīļējus Otello, bet citas viņa plašā un skarbā rakstura īpašības pazūd.

Ivanovs Viļņas teātri gājis pa mazākās pretestības ceļu: tēls šeit neatstās liela stila trāģedijas plāksnē, bet paliek tikai sadzīves drāmas ietvaros.

Izcilu Otello iemiesotāji ir gruzīnu aktieris Arkadijs Chorava un uzbeku aktieris Abrams Chidojats.

Choravas Otello tēla ietverts nepareizs spēks. Tā ir lieliska, monumentālā figura, stiprs, spēcīgs cilvēks ar varēnu garu. Chorava Otello būtības pamatā rāda uzticību. Viņam pasaule izliekas tikpat godīga un cēla, cik godīga un cēla ir viņa paša domas un tieksmes. Viņā jūtams gudrs un izglītotis Renesanses laikmeta cilvēks. Apbrīnojami parādīta Otello uzticība Jago, kura inde noārda Otello dvēseles mieru un līdzsvaru. Sekojot Otello trāģiskajām moka, skatītājs jūt, ka tās nav greizsirdības mokas. Greizsirdības

deļ tādi titāni neiet bojā. Choravas traktējumā Otello iet bojā tāpēc, ka sabrukušī viņa ideāli, viņa ticība cilvēkam.

Chidojats Otello tēlu izveidojis kā pleviltas uzticības trāģediju. Tas ir svaigs, oriģināls, ļoti pleviltīgs savā cēlsirdībā. Paturot tēla būtību, Chidojats ik izrādē iet jaunrades ceļu, izsekojot visām Chidojatsa veidotā Otello gaitām, jūtam viņa personību, karavīra drosmi, dvēseles diženumu. Tas ir ļoti daudzpusīgs, spēcīgs raksturs. Tēls vienlīdz iedarbīgs gan brāzmainajos dusmu uzliesmojumos, gan maigā liriskajās vietās. Viņš bezgalīgi tic Dezdemonas mīlestībai un skaidrībai. Jago inde tie iedarbojas lēni un nevienmērīgi, viņš nav greizsirdīgs. Un, kad rodas šaubas, viņa lielā mīlestība pārvēršas par bezgalīgām ciešanām. Balss skan klusāk, dobāk, kustības pagurums. Kad Otello uzzina patiesību, viņš nevaic dzīvnieciskās sāpes, kādas bieži mēdz dzirdēt citos teātros, bet dziļā smeldzē atkārtot Dezdemonas vārdu. Šī mazā epizode ir viens no lieliskākām lirisma paraugiem.

Pievēršoties Otello tēlam Akademiskajā Dramas teatrī, jāsa, ka Nopelniem bagātā mākslīniece, Staļina premijas laureate Zanis Katlāps strādājis ļoti rūpīgi, lielkdam darbā daudz degsmes, radošas enerģijas. Viņš centies iedziļināties Otello dvēseles labirintos, izjust viņu. Nav šaubu, ka mākslīniece saprātis Otello, jāt, ka arī izjūtis. Paveikts daudz, darba procesā atrastas vērtības, kas Katlāpam-mākslīnīkam palīdzēs tālākā darbā pie citām lomām. Taču galvenajās līnijās tēls palicis sauskaldīts. Izsekojot tam vairākas izrādēs, tomēr skaidru, noteiktu priekšstatu par traktējumu negūstam. Arī emocionāli tēls neizsniedz Šekspīra varoņu atbilstošu augstumu.

Pirma sastāšanās ar Otello ir senā. Šai greznajā pili, lielmāģīgajā sabiedrībā Otello jāparādās kā cilvēkam, kurš veselu galvas tiesu pārāks par visiem šiem augstmaņiem. Bet Katlāpa veidotajā tēlā nav jūtama tā lielā personība, kuru gaidījām. Monologa režīmā ieskanas it kā verdziskā padevība un sevis zēlošana, izjuta pietrūkst plašuma, varoņa cildenuma. Kipras salā ļoti aizkustinošs skats ir satikšanās ar Dezdemonu. Tas ir priekšlīnais, patiesais, iemīļētais Otello, bet kur paliek lieliskais karavīrs? Arī dusmu uzliesmojums maz pārliecina, tie aktierim ļoti nepateicīgs balss materiāls. Katlāpam ļoti izdevušies liriskie momenti, patiesi, kristālskaidri ir mīlestības dueti ar Dezdemonu.

Kad Otello sāk šaubīties par Dezdemonas uzticību, Katlāps monologos skaisti runā pašu dzeju, bet būtībā apraud sevi. Vai tad tas sagaidāms no diženā, lepna Otello? Izjustas ir sāpes un dusmas par apvainotu mīlestību, bet tās skan atrauti no trāģedijas galvenās temas. Skatā ar Jago «Asinis, asinis...» aktieris pats sevi fiziski moka, piespieš rada temperamentu, un tad seko teātrāls, neīsts kritiens. Beigu skatā Katlāpa tēlojumā ir vietas, kas skatītājā izraisa patiesas jūtas — gaismas izdzēšana, atvēršanās no Dezdemonas. Bet pēdējais monologs un asārs ir atkal sevis zēlošana, kas dažās izrādēs nonāk līdz sentimentalismam.

Otello pretī stāv tikpat spēcīgs tēls — Jago. Tā ir grūta un sarežģīta loma. Par šī rakstura būtību ļoti skaidri pateicis Beļinskis: «Jago ir ļaundaris vārda īstā nozīmē, ļaundaris-mākslīnīks, kas priecājas par katru brīsmīgo darbu, ko tas pastādājis, tāpat kā mākslīnīks priecājas par savu darbu. Viņš pazīst visu cildenā dvēseli kaktiņus, un to viņam devusi nevis tuvedzīga pieredze, bet

iekšēja apcere, kuras dēļ viņš prot lejusties kurā katrā cilvēcīgā stāvoklī.» Tas ir cilvēks ar spēcīgu dvēseli.

Bet kādu ieraugām Jago pie mums. Nopelniem bagātā mākslīnīka, Staļina premijas laureata R. Zandersona tēlojumā? Tas vairāk ir sīks biēdis un tik rupji lišķīgs Otello klātbūtnē, ka atliek tikai pabrīnīties, kā Otello nav pamanījis viņa intrigas. Zandersonam gandrīz visu laiku seja blēža-līša grimase, kas brīžiem kļūst pat uzmācīga. Kur paliek Jago spēks un aizrautība, drosmē? Protams, jāatzīmē, ka R. Zandersona tēlojumā ir arī veiksmīgi, meistariši atrisināti posmi.

Trešais lielais komponents izrādē ir Dezdemonas.

Ja teātra vēsturē ir diezgan daudz labu Otello, tad bēdīgāk ir ar Dezdemonas tēlotājiem. Aktisēm pa lielākal daļai bijusi nosliece Dezdemonā rādīt nevarīgu būtni, kas jau pirmajā cēlienā parādās aizlauzta, vārga.

«Otello» inscenējumā LPSR Akademiskajā Dramas teatrī vislielāko prieku skatītājiem sagādā Staļina premijas laureate Velta Līne, parādot visšekspīriskāko, vispatiesāko tēlu izrādē. Tas izveidots ar lielu smalkjūtību, skaidrību, jūtu patiesīgu, Gribētos vienīgi vēlēties vairāk varonības senāta skatā un pēdējā cēlienā ne tik ļoti pasvītrot naivumu, cik bezgalīgu mīlestību.

Trīs tēlus savā trāģedijā — Otello, Jago un Dezdemonu Šekspīrs izveidojis līdz ekulpturālai skaidrībai un daudzpusībai. Un, kaut gan citi vairs nav darināti ar tādu aizrautību, tomēr arī tie ir dzīvi, pilnasinīgi cilvēki. J. Kubija atveidots Kaslo pleviltīgs, patīkams, bet ar to vien nepietiek. Tas kļūst vienmuļš. V. Vārna, pasvītrodama Blankas straujumu, uznes svaiguma šalti, tikai aktrisei jāargās no uzspēles. Emilijas loma uzticēta jaunajai aktrisei H. Romanovai. Sākumā viņa nepārliecina, trūkst labsirdīgas sievietes vienkāršības. Spēcīgāki rakstura vilcieniem veidota lomas otrā puse. Aktrisei vajadzētu pakontrolēt savu tehniku. Kustības, žesti, balss intonācija šeit bieži atgādina Jeļenu Gorkija «Sīkpiļsoņos». Diezgan neskaids paliek Rodrigo tēls. A. Feldmanis nav pameklējis jaunas krāsas, izteiksmes līdzekļus, lai sāsniegtu tēla raksturīgumu. K. Trēncis panācis mierīgu, bet iespaidīgu cēla Mohtano tēlu, izdaoties no vispārējās masas.

Senāta nakts sēde norit par daudz mierīgi, un dodz — Nopelniem bagātā mākslīnīks H. Zommers atgādina vairāk Sala veciti nekā valstsvīru. Visi pārējie sēdes dalībnieki — neizteiksmīga masa. Jāpiebilst, ka tēpi, sevišķi dodzām, saburzīti, un stipri duras acis, ka to greznums īkai butaforisks.

Plaši izmantota Birjukova mūzika. Laba un mērķtiecīga mūzika parasti palīdz atsegt zemtekstu, nodē kā ilustrācija, papildina, atbalsta izrādē. Šai gadījumā tā panāk pretējo. Orķestra vāji izpildījumā tā ir galīgi nebudama un vajadzīgās noskaņas vietā «izsit» aktieri no spēles.

Labs vārds sakāms par Laimdona Grasmaņa dekoratīvo ietēru. Jau sākot ar pirmajām ainām, valdzina monumentalais dzijums un izdoma, sasaukdamā ar šekspīrisko fantāzijas lidojumu, it sevišķi senata un dāza skatā. Dekoratīvi interesants ir mūris. Tikai par ģeogrāfisko vietu rodas diezgan neskaids priekšstats. Bet tālākajās ainās skatuves gleznotājam laikam pietrūcis radošās fantāzijas, un dekorāciju stils sabruk. Ja sākumā dekorācija ir krāšņa, grezna, kā tad beigās var rādīt darbību draperijās, kur viss arī izstrādāts parupji?

«Otello» izrādē ir redzams notikums mūsu republikas kulturas dzīvē, tomēr tā nav guvusi tādu monumentālu skatējumu, kāds pienākas Šekspīra trāģedijai.

Pirmizrādes Rīgas teātros

Skats no P. Maļarevskas lugas «Pirms vētras» inscenējuma Akademiskajā Dramas teatrī.

Skats no J. Burjakovskas lugas «Praga paliek mana» Krievu Dramas teatrī. Attēla: B. Dzeruks (Fučiks), V. Bogolubovs (Pešeks) un A. Augškaps (Irži) V. Lavrentjeva uzp.

Vēstule redakcijai

Vairāk labu grāmatu!

Miljoniem grāmatu iznāk mūsu zemē. Grāmatās padomju cilvēks smēlas spēkus cīņai un jauniem sasniegumiem, grāmatās viņš grib saskatīt mūsu nākotni — komunismu. Patīkamj redzēt darbaļaužu dzīvokļos skaistos marksisma klasiku sējumos, krievu un pasaules klasiku, padomju rakstnieku grāmatas. Tās lasa rūpnīcas strādnieks un mākslīnīks, kolchoznieks, jauniešs, zinātnīks.

Gribētos parunāt par to, kādas grāmatas izlāz Latvijas Valsts izdevniecība. Pagājušajā gadā sāka iznākt «Zelta serijs» — Staļina premijas laureātu darbi. Līdz šai dienai iznākuši 9 darbi, kuru autori F. Gladkovs, E. Kazakevičs, V. Panova, A. Sakse, G. Nikolajeva, A. Ribakova, V. Zakrutkins, A. Koževņikovs. Tāpat LVI nodoms bija izdot šajā serijs padomju literatūras labākos darbus. Tomēr šai pašā laikā atsevišķās grāmatās ārpus šīs serijs iznāca Nītkina «Ziemeļu Aurora», Sobko «Miera kila», Antonova «Pa ceļiem trauc mašīnas», nesen līnākus! Ceļšvīl! «Lelo» un Tautas rakstnieka Viļa Lāča romāns «Uz jaunā krastu».

Kāpēc šīs grāmatas netika ietilpinātas «Zelta serijs»? Nītkins, Sobko, Antonovs apbalvoti reizē ar Koževņikovu, Ribakovu, Zakrutkinu. Patīkamj būtu lasītājiem redzēt arī šo rakstnieku darbus skaļstajos serijs izdevumos.

Jāatzīmē vēl viena sīkta parādība izdevniecības darbā. Tādi populari kuši kā Fadejeva «Jaunā gvarde», M. Bubennova «Baltās bērzs», I. Erenburga «Vētra» pie mums pēdzīvojuši tikai vienu izdevumu, kurš sen jau izpārdots. Vai nevarētu šos darbus uzņemt «Zelta serijs» un izdot otrreiz? Tām varētu pievienot vēl Babajevska triloģijas grāmatas «Zelta zvaigznes kavaleris» un «Gaisma pār zemi», Ažajeva «Tālu no Maskavas», Gončara «Karognesēji» un «Zelta Praga», Poļevoja «Mēs — padomju cilvēki», kuras iznāca brošētas daļlīteratūras serijs. Atsevišķi jārunā par

Nikolaja Ostrovaika romāni «Kā rādījās tēraud». Jaunatnes mīļākā grāmata pie mums piedzīvojuši tikai vienu izdevumu un to pašu jau pirms vairākiem gadiem, bet otra izdevuma, ko gaida tūkstotiem jauniešiem, nav.

Jārunā arī par tālāku mūsu labāko rakstnieku darbu izdošanu. Vai ilgi būs jāgaida uz Poļevoja «Zelta», Sokolova «Dzirksteļu», lietuviešu rakstnieka Gudaiša-Guzeviča romāns «Kāleja Ignatā talsnība» un Annas Karavajevas romānu, Zlobina «Stepana Razina», Vandas Vasilevskas triloģijas «Dziesma par ūdeņiem», Jaroslava Galana «Izlauses» tulkojumiem latviešu valodā?

Nevaram samierināties arī ar to, kā tiek izdoti dzejnieku — Staļina premijas laureātu darbi. Krājums «Krievu jaunā lirika», kurā ietilpa arī daļa Staļina premijas laureātu darbi, iznācis jau sen. Visē pēckara periods ar tādu dzejnieku kā Tichonova, Surkova, Mališko, Ščipačeva, Kirsanova, Bergholcas, Leonldzes, Venclovas, Tilviša darbiem nav atspoguļots nevienā krājumā. Cerēsim, ka Rakstnieku savienība un LVI kopīgiem spēkiem atrisinās šo sasāpējušo jautājumu.

Nesen presē tika publicēti raksti par lugu trūkumu latviešu valodā. LVI pēdējos gados nav laidusi klajā nevienu tulkotu Staļina premijas laureātu darbu šai nozarē. Talsnība, šos darbus uzved mūsu galvaspilsētas teātros, bet par to iespēšanu atsevišķos krājumos nav padomāts. Ja tādas lugas kā Surova «Ausma pār Maskavu», Korneičuka «Irbēnāju birztala», Krapivas «Cīruļi dzied», Djakonova «Līgava ar pūru» padarīs plaši pieejamas kā lasīšanai, tā arī izmantošanai pašdarbības kolektīvos, nākošajā republikaniskajā skatē varēsim vērot šo kolektīvu augsmi.

Maskavas izdevniecība «Iskustvo» laidusi klajā divus krājumus «Padomju dramaturģija 1949. gadā» un «Padomju dramaturģija 1950. gadā», kuros sakopoti Staļina premijas laureātu darbi. Šos krājumus vajadzētu izdot arī latviešu valodā.

Vidvuds Strauss

ŠONEDĒĻ

3. novembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 35. gadadienai veltītie gvinīgs sarīkojums. M. Vulfsona referāts. Koncerts. Sākums plkst. 18.

Latvijas Padomju mākslīnīku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

Rēzeknē, Kultūras namā, Aizkarpātu ungaru tautas dziesmu, mūzikas

un deju ansambļa koncerts. Mākslīnīciskais vadītājs Jula Galamboši. Ansambļa turpmākie koncerti: 4. novembrī — Jēkabpīlī, 5. novembrī — Cēsis, 6. novembrī — Ogrē, 7. novembrī — Ventspīlī.

5. novembrī Latviešu un krievu mākslās muzejā Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 35. gadadienai vel-

tītās latviešu mākslīnīku izstādes atklāšana. Sākums plkst. 16.

6. novembrī Jelgavā, Kultūras namā, Latviešu mūzikas un deju ansambļa koncerts. Sākums plkst. 20.

8. un 9. novembrī Filharmonijas koncertzālē Aizkarpātu ungaru tautas dziesmu, mūzikas un deju ansambļa koncerts. Sākums plkst. 20.